

การใช้ถ้อยคำ

คำมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพพจน์และทำให้ผู้อ่านเข้าถึงจินตนาการอันซับซ้อนของ กวี นักวรรณคดีวิจารณ์ ใหม่ ถือว่าเสียงและความหมายของคำมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ในการเข้าถึงความงามของวรรณคดี ซึ่งก็คือความหมายอันจะถอดความอัน เอนปราโมทย์ แก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะขณะที่กำลังหยั่งลึกลงในความหมายนั้น ความงามของวรรณคดีขึ้นอยู่กับจินตนาการอัน ล้ำลึกที่ประสานกลมกลืนกันและจะเข้าถึงได้ด้วยการศึกษาอย่างมีระบบ นักวิจารณ์จึงอาจวิเคราะห์ ความงามของวรรณคดีด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ที่มีเหตุผลเกี่ยวเนื่องกันไป

การศึกษาวรรณคดีไทยแต่ดั้งเดิมมา มักเพ่งเล็งแบบแผนของฉันทลักษณ์เป็นสำคัญ คำว่า จินตนาการซึ่งเป็นคำภาษาไทยเล่มแรกที่ปรากฏ ก็มีลักษณะเดียวกันนี้ คือรวบรวมแบบฉันทลักษณ์ เท่าที่มี ใ้ช้อยู่ในสมัยนั้นไว้เป็นแบบแผน แต่มิได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ที่ พันธที่ เคร่งตามฉันทลักษณ์ นั้นว่ามีความงดงามอย่างไรและสื่อความหมายอันใดบ้าง ในสมัยหลังเมื่อมีการสอนวรรณคดีใน โรงเรียนและสถานศึกษาขั้นสูงขึ้นมา วรรณคดีจึงกลายเป็นวิชาการที่มีผู้พยายามหาหลักวิชามา ประเมินคุณค่าให้เป็นกฎเกณฑ์แน่นอน แต่ก็ยังอาศัยเค้าจากความคิดแคบโบราณ คือกล่าวยกย่อง วา วรรณคดี เป็นหนังสือที่แต่งดีถูกตามฉันทลักษณ์ถือเป็นแบบอย่างใด และด้วยเหตุที่วรรณคดีหลาย เรื่องกลายเป็นแบบเรียนในโรงเรียน จึงถือว่าคุณค่าของวรรณคดีที่สำคัญพอ ๆ กับคุณค่าประการ แรกดังกล่าว ก็คือคุณค่าทางศีลธรรมอันเป็นคุณค่าที่เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ประกอบกับ วรรณคดีที่ติดใจผู้คนเรื่อยมานั้นเป็นวรรณคดีเก่า จึงมีผู้ให้ความสำคัญแก่วรรณคดีว่าคือสิ่งที่ให้ ความรู้เรื่องศัพท์และประเพณีโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสมัยโบราณ

เมื่อนำกฎเกณฑ์เหล่านี้มาพิจารณาวรรณคดีที่เป็นที่ยกย่องกันสืบมา ก็จะเห็นว่ากฎเกณฑ์ เหล่านี้ไม่ตายตัว และไม่อาจใช้กับวรรณคดีได้ทั้งหมด เพราะคุณค่าที่กล่าวมาเป็นคุณค่าผิวเผิน ที่ไม่สามารถทำให้เข้าใจได้ว่าวรรณคดีมีลักษณะใดแน่ที่ผูกใจผู้คนมาช้านาน น่าสังเกตว่า

"ปัญหาที่ธรรมในเชิงที่ครูอาจารย์เอาใจใส่จะให้ให้นักเรียนจดจำนั้น กวีไทยไม่ได้คิดใจเลย" ¹
 แบบอย่างในการดำเนินชีวิตก็แทบจะไม่ได้คำนึงถึง ² ความรู้ทางศัพท์และประเพณีโบราณก็
 เป็นผลพลอยได้จากวรรณคดีเท่านั้น ยิ่งถ้าถือแบบแผนฉันทลักษณ์เป็นเครื่องประเมินคุณค่าสำคัญ
 คำคำหนึ่งกวีโบราณว่าไม่เอื้อฉันทลักษณ์ก็จะเป็นการขัดแย้งคุณค่าอย่างฉกรรจ์ เพราะความ
 จมใจที่ได้จากกวีรุ่นหลังในสมัยกรุงศรีรัตนโกสินทร์นั้นหายากนักที่จะเทียบกวีโบราณที่ไม่เอื้อ
 ฉันทลักษณ์ดังกล่าว

เมื่อมีความคิดว่าวินิพนธ์หรือวรรณคดีที่ดีจะต้องไพเราะ ก็มีผู้พยายามวางกฎเกณฑ์ ✓
 ของความไพเราะจากฉันทลักษณ์ ด้วยเหตุนี้ เทคนิคพิเศษของกวีบางท่านจึงกลายเป็นข้อบังคับ
 ที่ค่อนข้างจะตายตัวในสมัยหลัง เช่น ที่กล่าวว่ากลอนแปดที่ไพเราะจะต้องมีสัมผัสในอย่างของ
 สุนทรภู่ หรือกล่าวเป็นเชิงประเมินคุณค่าว่าบทประพันธ์ไพเราะตรงที่มีสัมผัสใน กล่าวเช่น
 นี้จะเรียกว่าผิดหรือถูกไม่ได้ เพราะไม่ได้แสดงเหตุผลให้ชัดแจ้งหรือขยายความให้เห็นที่เข้าใจ
 จึงเท่ากับว่าไม่ได้บอกอะไรเลย แท้ที่จริงฉันทลักษณ์เป็นเพียงเทคนิคหรือกลวิธีในการแสดง
 อารมณ์สะเทือนใจให้อ่านรับรู้ได้ การตัดสินวรรณคดีเพียงชั้นเทคนิคโดยไม่พิจารณาถึงวัตถุประสงค์
 ของเทคนิคนั้นว่าสัมพันธ์กับอารมณ์สะเทือนใจของกวีอย่างไร หรือมีส่วนทำให้กวีประสบผลสำเร็จ
 ในการแสดงอารมณ์สะเทือนใจเพียงไรหรือไม่ จึงเป็นการตัดสินที่ไม่ได้แสดงว่าเข้าถึงวรรณคดี

¹ ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ, "หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย" วิทยาลัยวิชาการศึกษา,
 (วรรณคดี), หน้า 66.

² แม้จะกระหน่ำว่าวรรณคดีมีอิทธิพลต่อจิตใจผู้คนมาก ดังจะเห็นได้จากท่ายบพระราชนิพนธ์
 รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 ที่ว่า :

อันพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์	ทรงเพียรตามเรื่องนิยามไสย
ไซ้จะเป็นแก่นสารสิ่งใด	คังพระทัยสมโภชบูชา
ใคร พึงอย่าได้ไหลหลง	จงปลงอนิจจังสังขาร

ข้อความนี้ย่อมแสดงว่าแม้วรรณคดีอาจชี้ความจริงในชีวิตให้เห็นว่าไม่มีอะไรเที่ยงแท้ ("จงปลง
 อนิจจังสังขาร") แต่ก็มีไซ้ "แก่นสาร" อันพึงยึดถือเป็นแบบอย่างแต่ประการใด กุ รามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 เล่ม 11, หน้า 307.

ทั้งนี้ไม่ว่าความหมายว่าคนไทยไม่มีความชื่นชมวรรณคดีเลย ตรงกันข้ามความชื่นชมนี้เป็นความชื่นชมที่เข้าถึงแก่นแท้ของวรรณคดีก็ได้ ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เพ็ญสุวรรณ์กล่าว ว่า "ชาวบ้าน" ไทยรักวรรณคดีเพราะ

...วรรณคดีให้ความสุขแก่เขา เขาที่ข้าพเจ้ารู้จักนี่อ่านหนังสือที่ใช้เป็นแบบเรียนในมหาวิทยาลัยด้วยความนิยมในรูปรสกลิ่นเสียง ที่วรรณคดีเราให้รื่นรมย์และประณีตขึ้น เขาคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เรื่องวรรณคดีก็ด้วยอารมณ์ทุกอารมณ์สุขตามที่เกิดขึ้นแก่เขา...¹

...สิ่งที่ติดใจนักกรองและนักดนตรีมิใช่ศัพท์และประเพณี สิ่งที่ติดใจนักกรองนักดนตรีก็คือ น้ำคำที่กระทบให้เกิดอารมณ์/ทุกข์และสุข...²

เมื่อพิจารณางานของกวีที่มีชื่อเสียงยกย่องกันมาแต่โบราณจนกวีรุ่นหลังแต่งเลียนแบบ จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของงานเช่นนั้นมิได้อยู่ที่ความถูกต้องฉันทลักษณ์ แต่อยู่ที่การใช้ถ้อยคำอันมีอำนาจสร้างอารมณ์สะเทือนใจที่ลึกซึ้งและยั่งยืนเหนือกาลเวลาให้คนรุ่นหลังเกิดจินตนาการร่วมได้ งานที่แต่งเลียนกวีโบราณก็เป็นงานที่มีคุณค่าเพราะการเลียนนั้นมีใจการเลียนเฉพาะคำอย่างผิวเผินโดยไม่คำนึงถึงจินตนาการและภาพพจน์ ทั้งกวีรุ่นหลังนั้นยังไปสอดแทรกจินตนาการและแรงกระทบอารมณ์ของตนโดยเฉพาะลงไปได้อย่างไม่ขัดเขิน

การศึกษาในบทนี้จะเป็นการศึกษา เรื่องการใช้ถ้อยคำในทวาทศมาสว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับภาพพจน์ จินตนาการ และอารมณ์สะเทือนใจอย่างไรบ้าง

พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงกล่าวว่า คำในวรรณคดีมีค่าอยู่ 4 อย่างด้วยกัน คือ คำของความหมาย 2 อย่าง และคำของเสียง 2 อย่าง คำของความหมายอย่างแรกก็คือความหมายตามไวยากรณ์หรือความหมายตามพจนานุกรมซึ่งเป็นความหมายกลาง ๆ

¹ ม.ล.บุญเหลือ เพ็ญสุวรรณ์, "หัวใจของวรรณคดีไทย," หน้า 60.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 61 - 2.

ที่ใช้ทั่วไป อย่างที่สองคือความหมายของคำแต่ละคำที่เน้นภาวโศกโศกไป ส่วนค่าของเสียงอย่างแรกก็คือ เสียงในพยางค์หนึ่งหรือหลายพยางค์ติดต่อกัน ซึ่งมีทั้งเสียงสัมผัสคล้องจองกัน เสียงซ้ำกัน หรือเสียงต่างกัน ค่าของเสียงอย่างที่สองคือลำนำ (rythm) ของภาษาซึ่งหมายถึง

...ความกระเพื่อมไปแห่งองศา degree (ระดับชั้น) ของเสียงในประโยคองศาของเสียงใดแก่กำลังแรง strength ระยะเวลา duration หรือระดับวรรณะ pitch ของเสียง ส่วนการกระเพื่อมไปนั้นได้แก่การเรียงลำดับเสียงในองศาต่าง ๆ เป็นจังหวะสม่ำเสมอซึ่งเรียกว่าลำนำ ¹

ลำนำที่เห็นได้ชัดก็ไดแก่ฉันทลักษณ์นั่นเอง ² แต่การเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นลำนำแต่อย่างเดียวไม่ใช่ลักษณะที่สำคัญของกวีนิพนธ์ เพราะกวีนิพนธ์นั้น คือ "...การใช้คำให้สื่อสารความชัดเจนหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ให้โดดเด่นอย่างประณีตละเอียดถี่ถ้วนและลึกซึ้งที่สุด" ³

เสียงของคำและความหมายของคำมีความเกี่ยวพันสอดคล้องกันอย่างใกล้ชิด การศึกษาถึงความเกี่ยวพันดังกล่าวจะทำให้เข้าใจความหมายของบทกวีนิพนธ์ได้ลึกซึ้ง ในบทที่ว่าควยจินตนาการและบทที่ว่าควยภาพพจน์และสัญลักษณ์ ผู้เขียนได้กล่าวถึงคำในด้านความหมายว่ามีความหมายขัดแย้งกัน และคำ ๆ หนึ่งอาจตีความได้หลายนัย และเนะภาพที่ละเอียดลออผสมกลมกลืนกันได้อย่างไรบ้าง ในบทนี้จะได้อธิบายถึงคำในด้านเสียง และความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและความหมาย โดยจะพิจารณาลักษณะของเสียงในพยางค์หนึ่ง หรือหลายพยางค์ติดต่อกันไปในแต่ละบท หรือหลายบทเปรียบเทียบกัน ในหัวข้อต่อไปนี้ คือ

¹ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, ภาษาวรรณคดีและวิทยาการ, หน้า 265, "ภาษาในวรรณคดี"

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 269.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 270.

1. การซ้ำเสียงพยัญชนะต้น
2. เสียงวรรณยุกต์กับความหมาย
3. อิทธิพลของขอบบังคับทางฉันทลักษณ์เรื่องรูปวรรณยุกต์

1. การซ้ำเสียงพยัญชนะต้น

ในทวาทศมาส กวีมักใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกันซ้ำกันบางที่ก็ซ้ำทั้งคำ บางที่ซ้ำแต่บางส่วนของคำ ดังจะได้จำแนกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1.1 ซ้ำทั้งคำ
- 1.2 ซ้ำเฉพาะบางส่วนของคำ
- 1.3 ซ้ำพยัญชนะต้นของคำที่มีความหมายคล้ายกัน

1.1 ซ้ำทั้งคำ

- 1.1.1 ซ้ำทั้งคำติดต่อกันไปทำนองคำซ้ำ มักซ้ำเพื่อเน้นความ เช่น

เคื่อนคลกลนึสน้อง	คลโค อรเออย
จำจากรยมจึงไคล	คลาศคลอย
เคื่อนเกากยจนนไจน	จนนอย
จึงจกนุขนอยนอย	พิตรอม ๆ ¹

"นอยนอย" กับ "นอย" เมื่อเปรียบเทียบกัน "นอยนอย" ทำให้เห็นทัศนคติที่กวีมีต่อนางไคซึ่งคิดว่ามีความรู้สึกทะนุถนอมอยากจะทำปกป้องคุ้มครองนางผู้มีร่างแบบบางอ่อนแอ ทัศนคตินี้ทำให้เห็นความหุ่ขตรอมของกวีเมื่อจากนางไคเคน

¹ ทวาทศมาส, หน้า 17. (ข้อความนี้และข้อความอื่น ๆ จากบทกวีนิพนธ์ที่ยกมาต่อไปนี้ ชี้คเสนิตไคโดยผู้เขียน)

ดวงเคื่อนคูควนแถม	ตราติด ตายนา
หนาหนาแยลลขอเวล	เวียไว
ภักตราแมงงามสนิท	หายแหง โคนา
เคื่อนหากเห็น <u>ใจใจ</u>	แมเร้นเมื่อใด ๆ ¹

"ใจใจ" เป็นคำที่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว อย่างไรก็ตาม "ใจใจ" โดยลักษณะของเสียงที่ปรากฏซ้ำกันติด ๆ กันเช่นนี้ ทำให้รู้สึกถึงความดำเนินอยู่เป็นประจำติดต่อกันไปซ้ำแล้วซ้ำอีกราวจะฆ่าความฉืดหวังที่ไม่เห็นนางผู้จากไป

1.1.2 ใช้คำซ้ำกันเพื่อเปรียบเทียบ

กรณีนี้ คำที่ซ้ำมักแสดงอาการหรือลักษณะหรือเป็นเครื่องหมายของของ 2 อย่างเปรียบเทียบกัน คำที่ซ้ำอาจปรากฏติดต่อกัน หรืออยู่ห่างกันก็ได้ เช่น

จรลิดลิวลิวระ	ลบบแซ แขงนา
แซแขงชคคหวงแหน	แมไว
เลงเคื่อนก็สุดแล	ลิวลิว แลวแฮ
เคื่อนสว่างคือ <u>ไต่ไต่</u>	โลกนี้หายโถม ๆ ²

"ไต่" คำแรกหมายถึงเคื่อนที่โหดสว่างในเวลากลางคืน ไต่มีความสำคัญในการช่วยนำทาง ชับไลความมืดและความลึกดับนำหวาดกลัวในยามค่ำคืนฉันใด ดวงเคื่อนก็มีความสำคัญต่อความแจ่มใสเบิกบานในชีวิตมนุษย์ควยเหตุผลเดียวกันนี้ "ไต่" คำที่สองหรือ "ไต่โลก" ก็หมายถึงนางผู้จากไป "โถม" เป็นคำเรียกผู้มีรูปร่าง มักมีนัยเกี่ยวข้องกับความสว่างผ่องใส เช่น เด็กโถม โถมฉาย ทั้ง "เด็ก" และ "โถม" ไซ้คู่กับ "ฉาย" ไต่ทั้งสองคำ ก็ เด็กฉาย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

² ทวาทพมาส, หน้า 25.

และโฉมฉาย เมื่อนางผู้เป็นประทีปชีวิตในโลก (ของกวี) มาหายไปกับเดือนที่ "จรัลลิลลิลระ
 ลมบ" อย่างชวนให้ใจหายเช่นนี้ ผู้อ่านจะรู้สึกถึงความมีคตินมัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติและ
 ในความรู้สึกของกวีว่ารุนแรงเพียงไร

สยงรอรากคืบเตน	ในนุช
บึกเชือกสรวาโคมจร	จวบหนน
รษาไปลปลิวมยุป	บนเวก
รอก <u>เร</u> งรองนุชชนน	<u>เร</u> งรน ฯ ¹

"เร" คำแรกเป็นอาการของรอกที่ส่งเสียงคังขึ้น ๆ ทุกขณะ "เร" คำหลังเป็นอาการ
 รอนรนของกวีที่บังเกิดขึ้นเกือบจะพร้อม ๆ กันนั้น

อกชดคลาแคลวแผน	ปฤถพี
หญาเนานองตรอมตาย	คำเค็ย
คือรยมจ่างายศรี	เสาวนาฎก
<u>อก</u> แนบเขนอยชนนเหงย	งยบศัลย ฯ ²

"อก" ในบาทที่ 1 และบาทที่ 4 แสดงความผูกพันระหว่างอกใจของกวีที่เฝ้าคอยความ
 ปกป้องคุ้มครองและความรักอันเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตเหมือนดังความผูกพันระหว่างหญ้ากับน้ำ
 เมื่อเปรียบเทียบกัน "อก" ในบาทที่ 1 เป็นอกที่มีอำนาจมากและมีความหมายแก่ "อก" ในบาท
 ที่ 4 อย่างยิ่ง แต่ "อก" ในบาทที่ 4 เป็นอกที่ไร้อำนาจและไม่มีความสำคัญแก่ "อก" ในบาท
 ที่ 1 เลยแม้แต่น้อย ความรู้สึกอ้างว้างว่าถูกทอดทิ้งจึงทวีรุนแรง แม้จะยังมีความหวังอยู่บาง
 ก็ตาม³

¹ ทวาทศมาส, หน้า 28.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

³ กุญที่ 2, ข้อ 2.1.1.

"แรม" ในข้อความ "ไพศำขร่ำแรมนิทร นงโพชคยวแม่" หมายถึงอยู่หรือพัก คือใน
 เคื่อนไพศำขหรือเคื่อนทกนััน กวีไค้แต่ร่ำไห้หนางแต่ญเค็ยว หรือ "ร่ำแรม" อาจหมายถึง
 ร่ำไห้เพราะแรมร้างจากนาง ในบาทที่ 4 คำที่ควรพิจารณา คือ "แรมร่ำ" และ "แรมโรย"
 "แรมโรย" ปรากฏซ้ำกันสองครั้ง และยังมี "เรงโรย" อีกด้วย "แรมร่ำ" ในบาทที่ 4 กับ
 "ร่ำแรม" ในบาทที่ 3 มีความตรงกัน คือ ร่ำไห้อยู่ หรือร่ำไห้เพราะจากอย่างใดอย่างหนึ่ง
 หรือทั้งสองอย่าง ส่วน "แรมโรย" ก็เช่นกันอาจหมายถึงอยู่อย่างรวงโรยอันเฉาไม่มีชีวิตจิตใจ
 หรืออาจหมายความว่ความร้างแรมร่ำทำให้เฉาโรย

บางทีการซ้ำทำนองเปรียบเทียบ (เช่นในข้อ 1.1.2) ก็ทำให้ตีความได้หลายนัยเหมือน
 กัน เช่น

เสาโคมสรวาสราคขึ้น	แขวนถวาย
ใจพี่แขวนขวัญจง	ไปม้วย
ไฟกามกำเคาคาย	ตกกดาว คยวแม่
นุชบแรมรอนควย	พี่เลอย ๑ ¹

"แขวน" ในบาทแรกกับบาทที่ 2 มีความตรงกันคืออาการหรือภาวะที่สิ่งหนึ่งถูกผูกติด
 ไว้กับอีกสิ่งหนึ่งในที่สูง และสิ่งที่ถูกแขวนนั้นมักมีสีลาการเคลื่อนไหวอย่างบางเบา ดังกวี
 กล่าวถึงโคมที่แขวนรยอยอยู่ในที่สูง โคมนั้นหมุนผันปั่นรยอแก้งันเห็น

สายโคมรยรย	รยงรย
คือกงงหนนทนม	รอรอง ๒ ²

¹ ทวาทศมาส, หน้า 27.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

เมื่อภควีเปรียบเทียบใจตนกับโคมที่เขวนรายอยู่นั้น ภควีก้าวว่า "ใจที่เขวนขวัญจง" "จง" หรือ "จางง" คือความต้องการ ความปรารถนา ใจของภควีก็เปรียบได้กับโคมตรงที่มีไฟปรารถนาคุโหล่งอยู่ภายใน ดังภควีก้าวในบาทที่ 3 ว่า "ไฟกามกำเคาคาย ตกกควัว คยวแม่" ในบาทที่ 2 "เขวน" ทำให้เห็นความผูกพันที่มีต่อนางเพราะแรงปรารถนานั้น แต่ในขณะที่เดียวกัน "เขวน" ก็แสดงสภาพเคลื่อนไหวที่แสดงถึงความระส่ำระสายชวนวาทวิวของจิตใจดังกล่าวมาแล้ว ใจที่ "เขวนขวัญ" อาจหมายถึงใจที่ผูกพันอยู่กับนางผู้เป็นขวัญ หรือชีวิตวิญญูญาณของภควี หรืออาจจะหมายถึงใจที่วุ่นปั่นป่วนเพราะของเกี่ยวกับความรักความปรารถนาที่เป็นเสมือนแก่นหรือสิ่งสำคัญของชีวิตวิญญูญาณ

1.2 ซ้ำเฉพาะบางส่วนของคำ

1.2.1 ซ้ำเฉพาะพยัญชนะต้นในคำสองพยางค์ พยางค์แรกเป็นเสียงสั้น ไม่ลงเสียงหนักและไม่มีตัวสะกด มักแสดงลีลาการเคลื่อนไหวที่มีจังหวะกระชั้น เช่น

"เวทาวผ่าวพียง พรแสง" ¹

"ผ่าว" คำเดียวมีความหมายแสดงความร้อนที่มีไอแรงที่ผิวเนื้ออาจรู้สึกได้ "ผผ่าว" มีเสียงซ้ำ ทำให้นึกเห็นว่า ความร้อนนั้นสืบเนื่องกันอยู่ตลอดเวลาจนเราอาจสัมผัสกับความร้อนวูบวาบที่กำลังเปล่งแสงจา "พียงพรแสง" ออกมาจากห้วงเวพานั้น

ดูคูวาวควาง	กลางทาว
เห็นวาวหวางอกปลอม	วาวขึ้น
สายทรุงป่นนอกทาว	ทรวงพี
เห็น <u>ละลก</u> ชกกขึ้น	พ่นนแด ²

¹ ทวาทศมาส, หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

"ละลกก" แสดงอาการปั่นป่วนพะว้าพะวังของจิตใจ มีเสียงใกล้เคียงกับคำลัก, ระล่ำ ระลัก และมีความหมายในทำนองเดียวกันด้วย เสียง /ล/ เมื่อใช้ในคำต่าง ๆ มักมีความหมายในทางเลือนไหลดูอยู่แล้ว เช่น หลั่ง ไหล เลื่อน ลอย โลด ลิว ลาม เป็นต้น เสียง "ละ" ที่พยางค์หน้าของ "ละลกก" กับเสียง "ลัก" ทำให้รู้สึกถึงความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว แต่ติดขัด ไม่สมบูรณ์โดยตลอด เพราะทั้งสองพยางค์มีสระเสียงสั้น "ลัก" มีเสียง /ก/ ซึ่งเป็นพยัญชนะกักเกิดที่เพดานอ่อน เป็นเสียงตัวสะกด เมื่อออกเสียง "ละลัก" จึงทำให้รู้สึกถึงการคืนรน และการเคลื่อนไหวอย่างซบซนขยออยู่ภายใน รับกับคำ "ซัก" และ "พินทุ" ที่ปรากฏติดตามมา

บลุเดอยไคโตรค . ตรอมคยว

พินดาวเนาแคลาญ . สวาทษา

ววมวังเวงยง . นิริชัพ ¹

"ววม" : เสียง /ว/ ซึ่งเป็นพยัญชนะต้นของคำสองพยางค์ที่ออกเสียงติดต่อกันนี้เป็นเสียงก้อง และเป็นพยัญชนะครึ่งสระจึงมีความคังของเสียง และเวลาที่ใช้ในการออกเสียงมากกว่าเสียงพยัญชนะจำพวกอื่น สระ /า/ ก็เป็นสระเสียงยาว และเสียง /ม/ ซึ่งเป็นเสียงตัวสะกดของพยางค์หลังก็เป็นเสียงก้อง และเป็นพยัญชนะนาสิก ซึ่งเป็นพยัญชนะที่ทำให้เสียงของพยางค์ทอดยาวกว่าปกติ "ววม" ยังรับกับ "วังเวง" ซึ่งตามมาข้างหลัง และเป็นเสียงก้องและมีเสียงนาสิกเป็นตัวสะกดเช่นเดียวกัน "ววมวังเวง" มีจังหวะสั้น-ยาว สลับกันไป ทำให้รู้สึกถึงความก้องกังวานของเสียงที่เน้นถึงความอว่างว่วแหวที่กำลังแผ่ตัวอยู่ทุกขณะ "นิริชัพ" ในวรรคหลัง ทำให้นึกถึงความหวมหวิววังเวงที่เกิดขึ้นนั้นว่า เกี่ยวเนื่องกับความตาย ก่อให้เกิดความรู้สึกเยือกเย็นยิ่งขึ้น

1.2.2 ซ้ำเสียงพยัญชนะต้น อาจซ้ำเสียงสระหรือตัวสะกดหรือไม่ก็ได้ มักเป็นคำที่เลียนเสียงจากธรรมชาติ และเป็นเสียงที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจของกวีด้วย ดังตัวอย่าง

¹ ทวาทศมาส, หน้า 46.

² ทวาทศมาส, หน้า 30.

<u>ร เรอรรายรอง</u>	รยมทรอม
<u>อึกแอกสยงรยมแปร</u>	ป่วนไต้
ขอขึ้นยยรรคยอม	คยวสวาท
พรายทวฟ่าอกใหม่	มาวดวิล ฯ ¹

"ร เรอรราย" มีเสียงสั้น-ยาว หรือเบา-หนักสลับกันไป "ร เรอรรายรอง" อาจจะหมายถึงเสียงรองแนวเบาสลับกับเสียงคัง หรืออาจจะแสดงอาการสายเร่ไปมาของวาวที่มีเสียงรองเช่นนี้ด้วย

"อึกแอก" เป็นคำที่ลงเสียงหนักทั้งคู่ เสียงสระสั้นของพยางค์หน้ากับเสียง /ก/ ซึ่งเป็นพยัญชนะกักทำให้รู้สึกถึงความอึดอัด ความถูกบีบคั้นคล้ายถูกกระแทกกระทั้น เสียง /อ/ ซึ่งเป็นพยัญชนะต้นที่มีเกิดที่ช่องว่างระหว่างเส้นเสียงซึ่งอยู่ลึกลงไปในลำคอและเป็นเสียงระเบิด จึงทำให้รู้สึกถึงความปั่นป่วนวุ่นวายในส่วนลึก

กวีใช้เสียงพยัญชนะต้น /อ/ สระเสียงสั้นและเสียง /ก/ สะกด แสดงความรู้สึกเช่นนี้ในโคลงอีกบทหนึ่ง คือ

รยมทรอมตระโหมคหมาย	เอกา
อกหวาหวงหวงงคาย	บไต้
ทุงทองทงกินปลา	ทงไฝ่ ฝนนา
<u>ออกอุกรองรยมไ้</u>	ออกโอย ฯ ²

"ออกอุก" และ "ออกโอย" มี "ออก" ซ้ำกันอยู่ "อ็อก" และ "อูก" เป็นชื่อปลา แต่มีเสียงที่ทำให้ความรู้สึกอึดอัดคล้ายต้องคั้นร่น เพราะความกกดันภายใน "ออกโอย" เป็นกิริยา

¹ ทวาทศมาส, หน้า 30.

² เรือองเคียวกัณ, หน้า 29.

ของกวี "โอน" มีเสียงทอคล้ายเพราะ /ย/ เป็นอรรชธรรมี่เสียงก้อง ทำให้นึกถึงเสียงกราง
ยาวที่เปล่งออกมาจากความกตัญญูในใจ

นำสังเกตว่า "อีกแอก" และ "ออกอก" เป็นเสียงวรรณยุกต์เอกหรือเสียงต่ำ-ระดับ
คำที่มีเสียงสั้น ลงเสียงหนัก และเป็นเสียงต่ำในทำนองเดียวกันนี้ แม้ไม่ใช่คำซ้ำก็ให้ความรู้สึก
เดียวกัน เช่น คำว่า กระอุ ซึ่งมีไช้บอยในวรรณคดีเรื่องนี้ เช่น

ฤๅไพศาขสรอง	ฝนสุวรรณค
กิดสุมาลยมาไลย	แหล่งนอง
ฤๅครุคีครรภ	รมยศ
เจ็บกระอุแทนทอง	ที่ช้วนนสคือนาง ๑ ¹

การใช้ กระอุ แทน ระอุ น่าจะเป็นเพราะต้องการให้มีเสียงต่ำและหนักแน่นทั้งสอง
พยางค์ กระ ต้องใช้เวลาออกเสียงมากกว่า ระ ส่วน อุ นั้นเป็นเสียงสั้น และยังมีเสียงตัว
สะกด คือ /อ/ ซึ่งเป็นเสียงกักเกิดที่ช่องว่างระหว่างเส้นเสียง (glottal stop) อีกด้วย
จึงทำให้เป็นเสียงหนักแน่นที่จะเป็นเสียงเบา กระอุจึงไม่ใช่ภาวะที่อยู่นิ่ง โดยความหมาย
กระอุ เป็นความร่อนที่แผ่ตัวไปทั่ว ในโคลงนี้กระอุยังไขในความที่แสดงถึงความหยิ่งลึกลงไปอย่าง
หนักหน่วง กวียังใช้ "กระอุอก" และ "กระอุกระอุ" แสดงความรู้สึกที่กตัญญูดังกล่าว คือ

เจ้าคตินฐาศเรศรอน	รนมก
แสนนที่ธารทพร	หาดแหง
อาครุ <u>กระอุ</u> อก	รยมราศ
สมรจากจรรอยแดง	ไปปาน ๑ ²

¹ ทวาทศมาส, หน้า 10.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

อนงคอรนิศเจ้า	จรจรัด	พีเออย
จกกดลาคเคื่อนมาเปน	คองนี้	
กระอกระอกร	แดจาก	คองฤา
ความพวนนชี	แมร็อยงงเห็น	๗ ¹

เสียง /ฮ/ ซึ่งเป็นเสียงเสียดแทรกเกิดที่เสนเสียง มีลักษณะเป็นเสียงลมหายใจ
กวักนำหายใจเลียนเสียงหายใจที่ต้องออกแรงต่อสู้ เช่นที่โซวา "ฮือฮือ" ในโคลงที่ว่า

ศรมุกขโมยมาศแตม	ตรูตรัจ
ศรีสมรรดไชยตรู	ตรยบท่า
พายค่าจาร์ดีแครง	ใสสอง
หมักสกกหลงรงงหนา	ฮือฮือ
	๗ ²

"ฮือ" แมจะมีสระเสียงสั้น แต่ก็มีเสียง /ต/ ซึ่งเป็นเสียงกักเป็นตัวสะกดจึงมีน้ำหนัก
เท่ากับ "ฮือ" ซึ่งเป็นพยางค์หลัง "ฮือ" เป็นเสียงสูงลมหายใจเข้าอย่างแรงคล้ายจะเตรียม
ออกแรงอย่างหนัก "ฮือ" เป็นเสียงสระยาวไม่มีตัวสะกดจึงคล้ายเสียงถอนหายใจอย่างยืดยาว
เสียงสั้นยาวที่เขาคุยกันเช่นนี้ทำให้คิดว่ากรหายใจเป็นไปโดยสม่ำเสมอเป็นจังหวะ เป็นความ
เคลื่อนไหวอย่างคิรนามากกว่าความทอดอาลัย

เสียง /ด/ หรือเสียงพยัญชนะที่คล้ายกับ /ล/ หรือ /ร/ ก็เป็นเสียงที่กวักขึ้นต้น
พยางค์หรือคำหลายคำติดต่อกันไป ล้วนเป็นเสียงแสดงความเคลื่อนไหวทั้งสิ้น เป็นต้นว่า

1. ทวาทศมาส, หน้า 17.

2. เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

จปร เจ็บอกถ่าออน	เชอขทิพ ซาขนา
กาขนิพนธณอมนิว	สรากเนื่อ
เพราเออร <u>ลิวลิวลิว</u>	<u>ลิวลิว</u> แลวแฮ
เคื่อณฑงคาณเชื่อ	แมณายลองโค ๑ ¹

"ลิวลิวลิว ลิวลิว" ทุกคำเป็นเสียงเบา /ล/ เป็นเสียงข้างลิ้นออกเสียงไคง่าย และเร็วกว่าเสียงระเบิดและเสียงเสียดแทรก มีที่เกิที่ปุ่มเหงือกหรือหลังฟัน แหบทุกคำ ประสมกับสระ /อิ/ ซึ่งเป็นสระสั้นเป็นสระสูงหน้า จึงมีที่เกิที่ใกล้เคียงกับ /ล/ "ลิวลิว" มีเสียงคล้ายกันมาก เสียง /ว/ ซึ่งเป็นเสียงสะกดนั้นเป็นอรรษสระมีเสียงคล้ายสระ /อุ/ แต่เบา กว่า /อิ/ ซึ่งเป็นเสียงสระในคำทั้งสอง และเป็นเสียงสำคัญที่กำหนดพยางค์ /ล/ /อิ/ และ /อุ/ ล้วนเป็นเสียงก้อง "ลิวลิว" จึงทำให้เกิถึงลีลาการเคลื่อนไหวอย่างบางเบาลอยขึ้นไป ในที่เว็ງว่างแล้วดับหายไปอย่างรวดเร็วเหมือนเสียงก้องกังวานที่ทอดเสียงอยู่แล้วดับหายไป ในอากาศ "ลิวลิวลิว" มีสระเสียงสั้นติดกันสามเสียง ทำให้รู้สึกถึงความกระชั้นถี่ของจังหวะ การเคลื่อนไหวที่ "ลิว" แม้จะมีเสียง /ป/ ซึ่งเป็นเสียงกักเป็นตัวสะกด แต่ด้วยเหตุที่มีเสียงวรรณยุกต์ตรี หรือเสียงสูงจึงเข้ากับ "ลิวลิว" ได้ดี "ลิว" ยังมีความหมายเื่องกับ "ลิว" ซึ่งมีความหมายว่าหายไปจากสายตา เมื่อใช้คู่กันว่า ลิวลิว หรือ โกลลิว หรือ โกลลิวลิว ก็คือ โกลจนสุดตามองตามได้ "ลิว" จึงเหมือนจะเป็นการเคลื่อนไหวขั้นสุดท้าย "ลิวลิว" แสดงลีลาการโลดแล่นไปในอากาศอย่างรวดเร็ว ส่วน "ลิว" บอกสภาพว่าไปไกลสุดตา "ลิวลิว" ในวรรคหลัง เหมือนจะสะท้อนเสียง "ลิวลิว" ในวรรคแรก เสียงสระสั้น-ยาว บอกจังหวะลอยเลื่อน "ลิว" เป็นสระเสียงยาวไม่มีเสียงตัวสะกดจึงทอดเสียงนานคล้ายจะแสดงความ อาลัยอาวรณ์ ส่วน "แลวแฮ" ซึ่งเป็นคำสร้อย เป็นคำรำพึงกับตัวเอง แสดงความรำลึกถึง การเคลื่อนไหวที่ผ่านพ้นไปแล้ว ในขณะเดียวกัน "แลว" ก็เป็นเสียงสูง มี /ว/ สะกด เสียงสระ /แอ/ เป็นสระเสียงยาว /ล/ พยัญชนะต้น และ /ว/ ตัวสะกดเป็นเสียงก้อง เช่นเดียวกับสระ

¹ ทวาทศมาส, หน้า 17.

"แล้ว" จึงมีลีลาท่วงเสียงอยู่นานรับกับ "ลิวลี" ที่มาข้างหน้า

ครุฑ	โหยหา สวาทนา
คดควนเจ็บแค้นกลาง	ชาคชว้า
แซะไซขาวไถนา	ถถนน มานา
อกระแหงแล้งน้ำ	เนตรนอง ๑ ¹

เสียง /คร/ และ /ฮ/ เมื่อปรากฏคู่กัน และซ้ำกันเช่นนี้ให้ความรู้สึกห้วนไหวและคืบครน /คร/ แสดงความเคลื่อนไหว /ฮ/ เป็นเสียงคล้ายลมหายใจ "ครุฑ" ให้ความรู้สึกว่าเป็นเสียงครวญคราง เสียง /น/ ซึ่งเป็นตัวสะกดเป็นเสียงก้อง และเป็นพยัญชนะนาสิก จึงทำให้รู้สึกถึงความครึ้มครึ้นครางของเสียงนั้น "โหย" ใน "ครุฑโหย" เป็นสระเสียงยาว เสียง /ย/ เป็นอรรษระทำให้เสียงคังกว่าปกติ แต่เสียง /ฮ/ เป็นเสียงเสียดแทรกที่ช่องว่างระหว่างเส้นเสียง แม้จะออกเสียงไต่ยาวนานเท่าช่วงลมหายใจออกช่วงหนึ่ง ก็เป็นเสียงเบา และเป็นเสียงที่ถูกบังคับให้ผ่านช่องแคบ ๆ ที่อวัยวะในการออกเสียงออกมาทีละน้อย ๆ เสียง /ฮ/ จึงมักใช้ในคำที่แสดงความหมายเกี่ยวกับการหายใจ และมักแสดงความตึกซัด เช่น ทอกระที่คกรุฑอบ ฮีคยัค หรือแสดงความปรารถนาในส่วนลึกเพราะความขาดแคลน เช่น ทิวกระหาย โหย โหยหา เป็นต้น

ในที่นี้ "ครุฑ ...ครุฑ โหยหา" จึงแสดงเสียงฟุ้งร้องครืนครางตึก ๆ กันอยู่นาน แต่ขาดหายเป็นช่วง ๆ การเว้นวรรคทำให้ ครุฑ และ โหย อยู่แยกกัน และทำให้ ครุฑ มีเสียงเน้นหนักกว่าปกติ ความขาดหายเป็นช่วงเช่นนี้ ชวนให้รู้สึกถึงความเกี่ยวเนื่องกับสภาพ "ชาคชว้า" ที่กึ่งกลางใจในบาทที่ 2 เสียง "ครุฑ ...ครุฑ โหยหา" ที่สืบทอดอยู่นานอย่างทรมาณเช่นนี้ มีพลังแรงที่ทำให้รู้สึกถึงความกระชั้นชิดเพราะสระเสียงสั้นที่พยางค์หน้า คล้ายกับคำว่า กระที่คกรุฑอบ ความประชิดใจของเสียงฟุ้งร้องที่มีอิทธิพลต่ออกก็แสดงให้เห็นชัดในบาทที่ 3 ที่ว่า "แซะไซขาวไถนา ถถนน มานา" และบาทที่ 4 ว่า อกระแหงแล้งน้ำ เนตรนอง"

¹ ทวาทศมาส, หน้า 10.

"ถถนน" เป็นคำแสดงอาการของเสียง "คระหน คระโหยหา" "ถถนน" มีเสียงรูกเร้าคล้าย จะเรงหรือกระตุ่นอารมณ์ใหม่ป่วนขึ้นจนทำให้กวีน้ำตานอง ทั้ง ๆ ที่อกแยกแกระแวงเหมือน แฉนคินในขณะนั้น

ผู้อ่านจะเห็นไควากวีแสดงเสียงฟาร่องที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติ ในสองความหมาย คือ เสียงฟาร่องที่ประชิดเรงเร้าให้อารมณ์ป่วนอย่างหนึ่งอีกอย่างหนึ่ง คือเสียงฟาร่องเป็น สัญญลักษณ์แห่งความป่วนในใจของกวีเพราะความ "...โหยหา สวาท" นั้นเอง เสียงเรียก ร่องในหัวใจกวีรูกประชิดจนกวีรำไห้ในขณะที่อกระแวงแล่งเพราะความทุกข์ (อันเหมือนไฟ) แฉนคเณ ก็เหมือนเสียงฟาร่องที่กระหน่ำไห้ฝนตกนองในขณะที่แฉนคินแกระแวงไปทั่วเพราะ แฉนคเณนั่นเอง

ในโคลงอีกบทหนึ่ง กวีได้ใช้เสียง /คร/ และ /ฮ/ แสดงความรู้สึกเช่นนี้เหมือน กันคือ

ชาตรีตรีโลกแล่ง	แลงบ
จรลมหลิดฉิวกรร	กำก่าง
นิตรานีราภ	รมยศ
<u>คร หอบหิวไห้ซาง</u>	ซำงื่อ ๑ ¹

บาทสุดท้าย "คร หอบ" "หิว" และ "ไห้" แสดงอาการหายใจและภาวะของร่างกาย และจิตใจที่ขมขื่นขมไม่ประกอบเป็นสภาพที่สมบูรณ์ ส่วน "ซำงื่อ" นั้นแม้จะเป็นคำยืมจากภาษา เขมรแต่ก็มีเสียงแสดงความรู้สึกทำนองเดียวกัน เสียง /ง/ เป็นเสียงนาสิก เกิดที่เพดานอ่อน ไกลกับเสียง /ฮ/ ในภาษาถิ่นบางถิ่นอาจใช้เสียง /ง/ และ /ฮ/ แทนที่กัน "ซำงื่อ" ในที่นี้ มีเสียงไกลเคียงกับเสียงครางนั่นเอง

¹ ทวาทศมาส, หน้า 11.

1.3 ซ้ำเสียงพยัญชนะต้นของคำที่มีความหมายคล้ายกัน

"รดุง" เป็นคำยืมจากภาษาเขมรคำหนึ่งที่ใช้ในวรรณคดีเรื่องมอญที่เคียว เป็นคำว่า

ฤดูเดือนเมษน้ำ	นองหา
ชุกชมชยวไพรคอม	ยอคยอม
ไฟกามรดุงจาว	ทองเทศ
เห็นลมบัคดลยวออม	อาตมรยม ๑ ¹
ชงครากามีศนอง	ยงยงง คิคแม
ในรดุงนาก็	พรนกว่า
เทวาสูรารอง	บิคแบ่ง ไปดา
จํราศชายหิวซ่า	อญเชอย ๑ ²

แม้จะรู้ความหมายของ "รดุง" ในภาษาเดิมหรือไม่ก็ตาม ผู้อ่านก็พอจะจับความได้ว่า "รดุง" มีนัยของเกี่ยวข้องกับความรู้สึกในส่วนลึกอันเนื่องด้วย "กาม" หรือความปรารถนาอันเราร้อน เมื่อพิจารณาเสียงของคำนี้ เสียง /ร/ และ /ด/ มักแสดงการเคลื่อนไหวคั้งกลาแล้ว การไม่ลงเสียงหนักที่พยางค์หน้าซึ่งเป็นพยางค์ที่ไม่มีตัวสะกดแสดงเสียงหนักที่พยางค์หลังซึ่งมีตัวสะกดทำให้รู้สึกถึงจังหวะเคลื่อนไหวอย่างกระชั้นถี่ทำนองเดียวกับ "น่นาว" "วราม" และ "ถถน" เป็นต้น ในโคลงแรบท่อกมา "รดุง" ปรากฏในตำแหน่งคำกริยาของประโยคที่มี "ไฟกาม" เป็นประธานผู้กระทำกริยา ผู้อ่านจะนึกเห็นภาพพจน์ของไฟอันร้อนแรงและลุกโผลงพลุ่ง ส่วนในโคลงบทที่สอง ผู้อ่านจะนึกถึงความปั่นป่วนที่วูบลงไปเ็นช่องทองอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นลักษณะเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในโคลงบทแรกนั่นเอง คือความรู้สึกที่เกี่ยวเนื่องกับภาพพจน์ของความเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงในแนวคั้ง คือขึ้นไปเบื้องบน หรือลงสู่เบื้องล่าง

¹ ทวาทศมาส, หน้า 12.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

ส่วนใหญ่แล้ว ในทวาทศมาส "รดุง" มักปรากฏอยู่ใกล้เคียงกับคำที่ขึ้นต้นด้วย /ร/ หรือ /ล/ และคำเหล่านั้นก็มักมีความหมายในทำนองเดียวกับ "รดุง" เช่น "ลูกแรรดุง"

ร่ำรกกแรมราศแก้ว	จรจินต
กรมโกธเทหวารตอน	ถอคไต
ลูกแรรดุง ถวิล	หาออน อวนเออย
ยยวขาวขวัญนงไซ	พีธาดามขวัญ ฯ ¹

"รดวงพิไร"

รอยนุชเป็นเนตรดำ	เปนองค พี่แม่
จบบึงมาชมเข็ญ	ขึ้นไต้
รดวงพิไรจง	จกกแม่ คยวแม่
เคื่อนแปดแปดยามให้	ร่ำโทย ฯ ²

"รนนลุงลาญ"

พิศเทพีโพชแกม	เปรมปราง
ทรวงกำกรมกลหนาม	สยบไต้
พลแพนรอนรำจวาง	แทนแห
เรงรนนลุงลาญใหม่	ฉาวทรวง ฯ ³

¹ ทวาทศมาส, หน้า 13.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

"รุดงดวง ดาญ"

เคื่อนลืบถถนนแท	เททรวง	พี่แม่
เคื่อนยาคมายยวหีบ	แมฉาย	
รยมโทย <u>รุดงดวง</u>	<u>ดาญสวาท</u>	
ละพิศยวไหววาย	โศกศัลย	๑ ¹

"รุดงดาญ"

โคมทองประทีปแก้ว	เรื่องใน	
อกพิศคือโคมคำ	คู่ไค	
เพลงมดาญกรระอุใจ	วนิเจตร	
ทรวง <u>รุดงดาญ</u> ใหม่	ป่วนเปน	๑ ²

"รุดงแด"

อัมพรมววมะชคล้าย	คดงงณ	แม่ฮา
เซงชาชดโชร่มชอม	นำหลา	
ชารานานนงชล	ชิงเซอง	แม่เฮอย
รยม <u>รุดงแด</u> ธา	ไปเห็น	๑ ³

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ทวาทศมาส, หน้า 20.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

"รุดงแกลลาญ"

สนุก๑หล๑า๑หล๑น๑พ๑	ค๑ู๑ค๑าย ๑ฉ๑ะ๑แม๑
แ๑ด๑ร๑ล๑ง๑แ๑ก๑ล๑า๑ญ๑	ส๑ว๑า๑ท๑ไ๑หม๑
ร๑ย๑ม๑ค๑ร๑ว๑ญ๑ร๑า๑อ๑ก๑ห๑าย๑	โ๑ย๑ส๑ว๑า๑ท๑
เจ๑็บ๑จ๑าง๑าย๑ค๑ย๑ว๑ไ๑	ห๑แ๑บ๑ห๑ิว ๑ ๑ ๑ ¹

คำที่ปรากฏคู่กับ "รุดง" คือ "ลุดแล" "แล" "ลาญ" เป็นต้นจะทำให้เข้าใจความหมายของรุดงได้ชัด เพราะคำเหล่านี้โดยความหมายมักจะแสดงความว่า รุดง คือ "ลุดแล" "ลุด" เป็นอาการลุกขึ้นจากการนั่งหรือนอน "ลุดแล" ทำให้เห็นภาพการลุกขึ้นสอดสายสายตาหาอย่างกระวนกระวาย "ลาญ" หมายถึงการแตกทำลาย แต่อาจหมายถึงอย่างอื่นได้อีก เช่น ความรู้สึกสับสนวุ่นวาย โดยเสียง "ลาญ" มีเสียงพ้องหรือใกล้เคียงกับคำที่แสดงความไม่อยู่นิ่ง หรือความสับสน เช่น ละลาน ลานตาหรือความหวาดหวั่นขวัญเสียที่แสดงออกทางอาการก็กรีธา เช่น ลนลาน เป็นต้น

ด้วยการพิจารณาเสียงและความหมายของคำแวดล้อมเช่นนี้ ผู้อ่านจึงเข้าใจอารมณ์สะท้อนใจของกวี แม้จะแสดงออกโดยคำที่ไม่คุ้นเคยโดยเฉพาะในกรณีนี้ที่ผู้อ่านเป็นกนทางสมัยกับกวีอย่างมากมาย

"จ่างาย" เป็นอีกคำหนึ่ง ซึ่งอาจพิจารณาได้ควยวิธีนี้ เป็นที่รู้ว่า "จ่างาย" หรือ "จงาย" เป็นคำยืมจากภาษาเขมร ไทยนำมาใช้ในสองความหมาย คือ หางไกล และเป็นทุกข์กังวลถึง ในทวาทสมาสก็ใช้จ่างายคู่กับคำที่ใช้พยัญชนะต้น /จ/ ซ้ำกันและเป็นคำที่มีความหมายในทำนองใกล้เคียงกัน คือ "เจ็บ" ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹ ทวาทสมาส, หน้า 24.

<u>เจ็บ</u> จำงายแกวพราก	พลคคแด ¹ พินา
ฤาเทพไพศลวง	แมยาย
ไตรภุทธิบเล็งแล	ไตรโลก ¹ นีธา
จำพ็รอนรนหวาย	โศกศัลย ๓ ¹
สนุกหลาเหลนพี	คูกาย ¹ ณะแม
แลรลุงแคลาญ	สวาทใหม่
รยมครวญรำอกหาย	โทยสวาท
<u>เจ็บ</u> จำงายคยวไ	แหบหิว ๓ ²
เห็นเพลงเพี้ยโรจรอน	รุมอก ¹ พีแม
<u>เจ็บ</u> จำงายเครงครยว	พรนกว่า
กงงหนนกงงเอนตก	หายสวาท
คือชลาในหน้า	ถงงถาม ๓ ³

"เจ็บจำงาย" ในโคลงสามบทนี้เป็นความทุกข์สาหัสในใจที่เกี่ยวข้องกับความรุ่มร้อน
ดูเหมือนว่า ความ "เจ็บ" ของกวีจะสัมพันธ์กับความปั่นป่วนและแตกทำลายอยู่เสมอเช่นในโคลง
ต่อไปนี้

ปลถพีพิโยคพื้น	ทรวงชร
ณิธราธารคาล	ปนนควย
<u>เจ็บ</u> จยรจำจากจร	สมรมิง ¹ กุเออย
โ้ออกดินพ้ามวย	ไปววย ๓ ⁴

¹ ทวาทศมาส, หน้า 42.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ทินกรจรแจ่งแจ่ม	ทาวหน
ธารนทีชลหาย	หาคแห่ง
อกรยมนิราจด	<u>เจ็บจาก</u> กนนา
ร่อนยิงทินกรแจ่ง	จวบกลับ ฯ ¹
กงงหรร เทอนฝ่ายฉั่น	เวหา
คือรนนชาดวงใจ	ที่ร่อน
มาร ศรีวินิคา	ดวงพราก ไปแฮ
<u>เจ็บยิง</u> เพลองกรรมตอน	แตกทรวง ฯ ²
<u>เจ็บ</u> จยรมมาวใหม่	ทรวงชร
กามกระออกฤา	รำไค้
สยาลำเภาสมร	หายแห่ง ไคนา
ตายคคคคยวสยวไค้	ไปวาย ฯ ³

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณา "เจ็บจ่างาย" ในโคลงที่ยกมาแล้ว จะเห็นว่า "เจ็บ" และ "เจ็บจ่างาย" ปรากฏในความหมายเดียวกัน คือแสดงความเร่าร้อนนั้นพ่วน "เจ็บ" มี /จ/ เป็นพยัญชนะต้นเป็นเสียงระเบิดประสมกับสระเสียงสั้น เสียง /ป/ ซึ่งเป็นตัวสะกดเป็นพยัญชนะกัก มีเสียงวรรณยุกต์เอก หรือเสียงต่ำระดับ "เจ็บ" จึงแสดงความรู้สึกที่เกิดขึ้นกระทันหันรุนแรงหนักหน่วง ส่วน "จ่างาย" เสียงอ่อนกว่า คือเป็นเสียงสามัญทั้งสองพยางค์ เสียง /ง/ เป็นเสียงก้อง นาสิกเกิดที่เพดานอ่อน พยางค์หลังของ "จ่างาย" เป็นเสียงยาว และมี /ย/ ซึ่งเป็นอรรษสระเป็นตัวสะกดทำให้เสียงทอดยาวไม่ห้วนเหมือน "เจ็บ" เราอาจพูดว่าเจ็บแปลบ หมายถึงความเจ็บทันทีทันใดแล้วหายไปในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่เจ็บจ่างาย คล้ายจะเป็นความเจ็บอย่าง

¹ ทวาทศมาส, หน้า 7.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

ออยอิง มีเสียงแสดงความเป็นอิสระลงง่าย ๆ เหมือนความร้อนที่ไม่สิ้นเชื้อ "จำง่าย" คล้าย จะแสดงความคิดอวสาน ซึ่งก็พ้องกับความหมายที่เป็นทุกข์กังวลถึง "เจ็บจำง่าย" จึงแสดง ความเราร้อนอย่างหนักหน่วง แต่ไม่สุดสิ้นลงไปในทันที เป็นความเจ็บลึกและแผ่ขยายไปกว้าง ขวาง เป็นความเจ็บที่เคลื่อนไหวอยู่ทำนองเดียวกับ "โหย" ดังกวีกล่าวไว้

สนุกหลาเหลนพี	คูคาย ณะแม
แลรลุงแคลาย	สวาทใหม่
รยมครวญรำอกหาย	โหยสวาท
เจ็บจำง่ายคยวให้	แหบหิว ๑ ¹

เนื่องจาก "จำง่าย" แฝงความรู้สึกอวสานอยู่ด้วย จึงรับกับ "อกหาย" โหย- สวาท" ใก้ "อกหาย" แสดงความอ้างว้างโดยจับพจน์คล้ายใจหาย ส่วน "โหย" เป็น ความคืนรนปรารถนาถึงสิ่งที่เคยได้รับแต่สูญเสียไป "ให้แหบหิว" เป็นการแสดงออกของแรง คั้นรนนั้น "ให้" คือร้องไห้จะมีเสียงคยว จนเสียง "แหบ" "หิว" เป็นสภาพของร่างกาย ที่ขาดแคลนอาหาร แต่ก็ยังมีที่แสดงความโหยหาได้ ในบาทที่ 4 นี้ "เจ็บจำง่ายคยว" ให้ ความรู้สึกอวสานอย่างว่างวังเวง "ให้แหบหิว" แสดงอาการร้อนระวนกระวายที่ประเค ปรคังกันเข้ามา

นอกไปจากนี้ กวียังใช้ "เจ็บจยรจำง่าย" และ "จยรจำง่าย" อีกด้วย คือ

โหยเห็นเคื่อนแย้มยว	ยงสมร
ไฉนจ่าจันทรจยรแดง	หนอเห็น
<u>เจ็บจยรจำง่าย</u>	วนิภาคย
วทวงงกามยงเษา	ยวยรร ๑ ²

¹ ทวาทศมาส, หน้า 24.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

อาสูญสุคสวาทสร้อย	เสาวคนธ
<u>จयर</u> จ่างายมากุล	โศกเศร่า
มาลิวีโดยคล	ไคคงง นีน่า
โรคนิรารสเร่า	โทรคตรอม ฯ ¹

โดยความหมาย "จयर" มักหมายถึงการจากการพลัดพราก มักใช้คู่กับ "จาก" เป็น "จากจयर" เช่น

ปลุกพินิราชด	เห็นหาด
รอนไปป่านรยมถ่า	<u>จากจयर</u> ²
อาตุรกรระออก	รยมราศ
สมร <u>จากจयर</u> รอยแลง	ไปป่าน ³

โดยเสียง "เจ็บ" และ "จาก" เป็นคำตายมีเสียงวรรณยุกต์เอก หรือเสียงต่ำระดับ ฟังหวนและหนัก แต่ "จयर" และ "จ่างาย" เป็นคำเป็นสระเสียงยาว เสียงสามัญ จึงทอดเสียงไคออกยิ่งกว่า นอกจากนี้เสียงตัวสะกดของ "จयर" คือ /น/ และจ่างายคือ /ย/ ก็เป็นเสียงก้อง แต่ "เจ็บ" และ "จาก" สะกดด้วย /ป/ และ /ก/ ซึ่งเป็นเสียงกักไม่ก้อง เมื่อใช้ "จयरจ่างาย" คู่กันจึงคล้ายจะย้ำความวังเวงอ้างว้างและความอวรณ์ในการจากนั้น

โคลงแรกที่ยกมาข้างต้น กวีใช้เสียง /ย/ หลายแห่งควบกันทั้งในตำแหน่งตัวสะกด เช่น "จ่างาย" และ "โทย" ทั้งในตำแหน่งพยัญชนะต้นของคำซ้ำ เช่น "แยมยว" และ "ยวयर" "จ่างาย" และ "โทย" ให้ความรู้สึกสนับสุนกันดังกล่าวนั้นแล้ว ส่วน "แยมยว" และ "ยวयर"

¹ ทวาทศมาส, หน้า 38.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ก็มีความหมายสนับสนุนกัน และยังเป็นไปในทำนองกระตุ้นเตือนความรู้สึกโหยหาอารมณ์ให้มีการเคลื่อนไหว "ยง" ใน "ยงเข้า" หมายถึงความคงอยู่, ความคงทนต่อการเสื่อมทำลาย แสดงอำนาจในการทรงอยู่นั้น ส่วน "เข้า" ก็มีนัยเดียวกับ "แยม" และ "ยว" นั้นเอง

บาทที่สามของโคลงนี้ "เจ็บจรจำงายวร วนิภาคย" กวีใช้คำเสียงยาวเป็นส่วนใหญ่ ในบาทที่ดีกวีใช้จังหวะเสียงเบา-หนัก สั้น-ยาวแสดงความเคลื่อนไหวของใจ อาจแบ่งคำในบาทที่สี่ออกเป็นสามช่วง คือ "วหรงงกม" "ยงเข้า" และ "ยววยรร" เสียง /ว/ ในโคลงบทนี้เป็นเสียงก้องเค้นพอ ๆ กับ /ย/ ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้น คือ "วรวนิภาคย" ในบาทที่สาม "วหรงง" ในบาทที่ดี เสียง /ว/ และ /ย/ มีคุณสมบัติพิเศษกว่าพยัญชนะอื่น เพราะเป็นอรรษสระหรือพยัญชนะครึ่งสระ จึงมีความดังของเสียงและเวลาที่ใช้ในการออกเสียงมากกว่าพยัญชนะอื่น แม้จะไม่ลงเสียงหนักเหมือนสระก็ตาม "วหรงง" มีจังหวะเบา-หนักทำให้รู้สึกถึงความเคลื่อนไหวที่เกิดอยู่ติดต่อกัน เสียงต่ำของพยางค์หลังบ่งถึงความหนักหน่วงของความเคลื่อนไหวนั้น ในบาทนี้ ทั้ง "วหรงง" "ยงเข้า" และ "ยววยรร" ล้วนเป็นคำแสดงความเคลื่อนไหวของ "กม" ใหนักเห็นได้ ความรู้สึกเจ็บและอารมณ์โหยหาในบาทที่สาม กับความรู้สึกว่าวน เพราะแรงปรารถนาถูกกระตุ้นเตือน จึงเป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องกันเป็นอันดีในบาทที่สี่นี้

ไม่เฉพาะแต่คำไทยและคำยืมที่มีความหมายคล้ายกันและมีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกัน ปรากฏควบคู่กันดังกล่าวแล้ว ยังเห็นได้ว่ากวีได้ใช้คำไทยในลักษณะเดียวกันนี้ซ้อนกัน ในที่หลาย ๆ แห่ง คำเหล่านี้มักขยายความซึ่งกันและกัน เช่น

"กมกระหายโหยกลุ่ม เกลื่อนแคะ" ¹

"กม" "กระหาย" และ "โหย" มีความหมายพ้องกัน คือความอยาก ความปรารถนาอย่างรุนแรง เมื่อพิจารณาเสียงของแต่ละคำจะเห็นว่าคำแต่ละคำมีเสียงเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

¹ ทวาทศมาส, หน้า 10.

"กาม" เสียง /ก/ เป็นพยัญชนะระเบิด "กระหาย" พยางค์แรก /กร/ แสดงความเคลื่อนไหว อยู่ในตัว พยางค์หลัง "หาย" ก็ทอดยาวร่วมกับ "โหย" ทั้ง "หาย" และ "โหย" มีเสียงจัตวา หรือเสียงต่ำ-สั้น ทำให้รู้สึกถึงความว่างของจิตใจ เรามักใช้ "โหย" แสดงความรู้สึกที่อ้างว้าง วังเวงชวนให้ใจหาย เช่น เสียงร้องครวญครางที่มีระดับเสียงสูงติดต่อกันนาน ๆ ก็เรียกว่าเสียง โหยหรือโหยหวน มักเป็นเสียงที่แสดงความป้อนพวนทรมาณ เสียงร้องของระนีที่มักได้ยินตอนพลบค่ำเมื่อตะวันตกดินก็เรียกว่า ระนีโหย และมักกล่าวว่าเป็นเสียงร้องหาคุณอันแสดงถึงความเปล่าเปลี่ยวเดียวดาย คำต่อมาในมาทนี คือ "กลม" เป็นเสียงโท คือเสียงสูง-ตก "เกลื่อน" เป็นเสียงเอกหรือต่ำระดับ "กลมเกลื่อน" มีเสียงให้ความรู้สึกแน่นหนักอึดอัด ในเวลาเดียวกันก็มีความเคลื่อนไหวอย่างป้อนพวนอยู่ด้วยเพราะเสียง /กล/ เป็นพยัญชนะต้นของทั้งสองคำ ความปรารถนา "กระหายโหย" ที่สุ่มรู้มอึดแน่นอยู่นอกเช่นนี้ดูราวจะมีกำลังพร้อมที่จะประทุอยู่ตลอดเวลา เมื่อพิจารณาความหมาย "กลม" ทำให้มองเห็นความกลมมีคัมภีร์ในบริเวณกว้างเช่นที่กล่าว

ครรรชิทรรชนีฟ้า	เพ็คโทยม
วายุโอบพฤษเปน	เมฆกลม ¹

ส่วน "เกลื่อน" ทำให้มองเห็นความกระจัดกระจายที่แผ่ตัวออกในทำนองเดียวกับ "กลม" นั้นเอง หรือ "เกลื่อน" อาจหมายถึง(อำนาจที่)ทำให้ลบเลือนหายไป เช่น ในลิลิตยวนพ่าย กล่าววา

พระมาเพญุโลกพัน	ไพศรพ โสคแฮ
ภูลบอเงินทองทง	บอแก้ว
พระมาเกอคเกษมภพ	ทั้งสี่ เสบอยแฮ
มาสำแดงกลาแกลว	เกลื่อนรณ ๆ ²

¹ ทวาทศมาส, หน้า 18.

² ลิลิตยวนพ่าย, หน้า 3.

"กลุ่มเคลื่อนไหว" จึงบอกอาการของ "กามกระหายโหย" ว่าเขาคบขังครอบคลุมหัวใจวิจิตรอาจทำ
ให้หัวใจนั้นมลายหายไป

การที่กวีนำคำที่มีความหมายคล้ายกันมาใช้คู่กัน ทำให้ผู้อ่านพิจารณาความหมายของคำ
แต่ละคำ และความหมายของโคลงแต่ละบทโคลงละเอียดถี่ถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำ ๆ
เดียวกันปรากฏคู่กับคำต่างกันในที่ต่างกัน ก็จะทำให้ผู้อ่านตีความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกันนั้น
ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า ในทวาทศมาส กวีกล่าวถึงกัณฑ์หลายครั้ง คือ

สายโคมรารวย	รยงราย
คือ <u>กงงหนนหนนดม</u>	รอร่อง 1
<u>กงงหนนกงงเหอนตก</u>	หายสวาท
คือ <u>ชดาในหนา</u>	ถงงถาม 2
<u>กงงทรรเหอนฝ่ายผันน</u>	เวหา
คือ <u>รนนชากวงใจ</u>	ที่รอน 3

กัณฑ์มีปกติทวนผันตามแรงลมที่มากกระทบ กัณฑ์มักจะเห็นได้ในที่สูง โดยเฉพาะดอกไม้ไผ่รูป
กัณฑ์ที่ลอยลิวขึ้นไป "ฝ่ายผันน เวหา" ในโคลงบทที่ 2 และบทที่ 3 ที่กล่าวข้างต้น กวีใช้คำ
"กัณฑ์" คู่กับ "กงงเหอน" และ "เหอน" เห็นได้ว่า "กงงหนนกงงเหอน" ก็มีความเท่ากับ
"กงงหนนเหอน" นั่นเอง เพียงแต่กวีใช้คำ "กงงหนนกงงเหอน" เพื่อถ่วงเสียงให้มีน้ำหนัก
เท่ากัน เช่นที่เราพูดว่าจุกจุกปาก ขโมยขโจร เป็นต้น น่าสังเกตว่า "หัน" และ "เห็น"
มีเสียงคล้ายกันและให้ความรู้สึกถึงความเว้งว่างของท้องฟ้าคล้ายกับความรู้สึกที่ได้จากคำ
"ทาว" และ "เวหา" เช่นที่กวีกล่าวไว้ว่า

1 ทวาทศมาส, หน้า 28.
2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.
3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

"สุกโทยมเวทาศห้อง หาวหน"¹

"อัญญวาวคว่าง กลางหาว"²

"กงงหรรเอนฝายฝั้น เวหา"³

"โคมทิพยเวทาศห้อง หาวเห็น"⁴

หรือบางทีใช้ "หาว" และ "เห็น" ติดกันไป คือ

"ลมป่นหาวเอนบน แบ่งใส่"⁵

เมื่อพิจารณาความหมาย "เห็น" ก็หมายถึงการเคลื่อนที่อย่างเบาตัวหรือการเลื่อนลอยไปใน "หาว" นั่นเอง "เห็น" จึงมีความเกี่ยวข้องกับ "หาว" อยู่ในตัว เห็นก็คืออาการเกี่ยวข้องกับเหาะ ดังที่พูดว่า เหาะเห็น หรือเหาะเห็นเดินอากาศ คำที่มีความหมายเหมือน เหาะ และเห็นอีกคำหนึ่งคือ เห็จ หรือระเห็จ มักใช้ว่าเห็จเหาะ หรือระเห็จเหาะ ในทวาทสมาส กวีใช้ว่า "เอนหนน" และ "เอนเห็จ" ในบาทเดียวกันดังนี้

เอนหนนกวยนแกวแกวง เอนเห็จ
วางว้างลมขลิวโชน ทองล้ำ⁶

1 ทวาทสมาส, หน้า 6.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

4 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

5 เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

6 เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

คำที่ควรพิจารณาคือ "เทอนหนน" ถ้าตีความ หัน ตามความหมายที่ใช้เดิมนั้น หันก็หมายถึงการเปลี่ยนทิศทางเดิมสู่ทิศทางใหม่ เช่น หันไป, หันมา, ซ้ายหัน, ขวาทัน, กลับหลังหัน หันหน้า, หันหลัง เป็นต้น แต่หันในทวาทศมาสที่ใช่คู่กับ เห็น ดังกล่าวมาแล้ว ไม่น่าจะหมายความเช่นนั้น ควรจะมีความหมายทำนองเดียวกับ เห็น หรือ เห็น คืออาการเคลื่อนที่ลอยเลื่อนไปในน้ำ

ย้อนกลับมาพิจารณาคำ หัน ที่ใช่คู่กับ กังหัน ในโคลงบทที่ยกมาแล้วข้างต้นอีกทีหนึ่ง

สายโคมรวรพยา	รยงราย
คือ <u>กงงหนนหนนลม</u>	รอรอง
สราวโคมป่นชวัญหาย	หาแม
สยงรอรากพาลตอง	โตรคตรอม . ¹

ถ้าวเปรียบเทียบสายโคมที่เรียงรายอยู่เป็นร้าวรยว่าเหมือนกังหันหนนลม ถ้วยังกล่าวถึงเสียงรอกในขณะสาวโคมขึ้นแฉวน และโคมที่กำลังสาวขึ้นนั้นก็ปั่นจนพาให้ชวัญหาย อาจตีความ "กงงหนนหนนลม" ได้สองประการ ประการแรกหมายถึงกังหันที่หมุนผันตามแรงลม เพราะบาทที่ 3 ถ้วยังกล่าวไว้ว่าโคมนั้นมีไซ่เพียงแต่หันเห แต่ปั่นเลยที่เดียว ประการที่สองการกล่าวถึงเสียงรอกควบคู่ไปกับภาพกังหันลม ทำให้นึกเห็นได้ว่าเสียงรอกที่ดังติดต่อกันนั้นแสดงว่าการสาวโคมกำลังดำเนินอยู่ โคมนั้นหมุนปั่นรอบตัวเหมือนกังหันแต่ไม่ไซ่กังหันที่หยุดนิ่ง หากลอยสูงขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนกำลังเห็นลมขึ้นไปในท้องฟ้าอันเว้งว่าง เช่นเดียวกับดอกไม้ไฟรูปกังหัน "กงงหนนหนนลม" จึงมีนัยเดียวกับ "กงงหนนเทอนผ่ายผ่น เวหา" หรือ "กงงหนนหนนลม" ก็คือกังหันที่เหาะเห็นลอยลมนั่นเอง

¹ ทวาทศมาส, หน้า 28

2. เสียงวรรณยุกต์กับความหมาย

การพิจารณาที่ผ่านมาแล้วในบทนี้ ชี้ให้เห็นว่าเสียงของคำมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกและภาพพจน์อย่างไร เมื่อกล่าวถึงเสียงของคำเราได้คำนึงถึงเสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ เสียงพยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด และเสียงวรรณยุกต์ ตลอดจนการลงเสียงหนักในแต่ละพยางค์ของคำ

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยจัดเป็นหน่วยเสียงเพราะเป็นเสียงสำคัญที่ทำให้คำมีความหมายแตกต่างกันไป ในทวาทศมาสการศึกษามาก่อนทำให้เห็นว่าเสียงวรรณยุกต์ไม่แต่จะเกี่ยวข้องกับคำความหมายทั่วไป ตามพจนานุกรมเท่านั้น ยังมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกและภาพพจน์เช่น "ลิวลิว" ทำให้เห็นภาพการเลื่อนลอยอย่างเบาและรวดเร็ว "ลึบ" ทำให้รู้สึกวิบวับใจหาย น่าสังเกตว่าคำที่ให้ความรู้สึกอึดอัดบีบคั้นหรือทำให้นึกถึงการต่อสู้ดิ้นรน เช่น อึกแอก กระอึก คักคาว มักมีเสียงต่ำ ส่วนคำที่ให้ความรู้สึกว้าวหรือให้ภาพพจน์ของความเว้งว่าง มักมีเสียงสูงเช่น หาว เหิน เวหา วา ลิว ท่า เป็นต้น คำที่มีเสียงสูงอาจแสดงความรู้สึกรอนรน กระวนกระวาย เช่น โหย กระหายน คระหน หิว หรืออาจหมายถึงเสียงสูงที่ทอดยาวอย่างทำให้ง่วง เช่น โหย โหย อาจมีความหมายถึงความอ้างว้างและความรอนรนไค้ทั้งสองอย่าง เสียง /ซ/ ซึ่งเป็นเสียงเสียดแทรกเมื่อมีเสียงสูง ก็ยิ่งทำให้รู้สึกถึงความเสียดแทงเจ็บแปลบ เช่น ศัลย หรือคำว่า แสน ที่ปกติเป็นคำบอกจำนวนนับจำนวนหนึ่ง หรือโดยปริยายหมายถึงถึงจำนวนมากอย่างยิ่ง หรือใช้แสดงความรู้สึกความมากเหลือประมาณ เช่น แสนสุข แสนเศร้า หากพิจารณาเสียงของคำเมื่อใช้คำนี้ในที่ ๆ ต้องการแสดงอารมณ์เศร้าหรือแสดงความรู้สึกคร่ำครวญ แสน ก็ทำให้รู้สึกถึงความคร่ำครวญอย่างทุกขุรมาณที่แทรกอยู่ในขณะนั้น เพราะ แสน เสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียงเสียดแทรก สระเป็นเสียงยาว ตัวสะกดเป็นเสียงนาสิก เสียงก้องของสระและตัวสะกดทำให้พยัญชนะต้นมีกำลังแผ่ซ่านและทอดยาวออกไปทำให้รู้สึกวังเวงอ้างว้าง จึงจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เวทายนาวพยง
 รมมรณจวนใจจอม
 อาศูรกระแลงแสดง

พรแสวง
 จิมหล้า
 แสนโสภ 1

กวีใช้ "แสน" ซ้ำ ๆ กันในโคลงบทเดียวกัน และยังใช้คำนี้ในบทใกล้เคียงอีกหลาย
 บท เช่น "แสนพฤษหฺเลื่องหลนลวน แลงใบ" 2 "แสนพิทคไ้ชาง ช่วยชิง" 3 ราวจะ
 ให้เป็นเสียงคร่ำครวญที่เปล่งติดต่อกันยืดยาว

อย่างไรก็ตามเสียงวรรณยุกต์แต่ละระดับอาจจะไม่บ่งความหมายในทางใดทางหนึ่ง
 อย่างตายตัวแน่นอนก็ได้ เพราะในคำแต่ละคำหน่วยเสียงและเสียงต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็น
 พยางค์หรือคำจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกได้ไม่เท่ากัน บางคำความสำคัญอยู่ที่เสียงพยัญชนะต้น เช่น
เจียบ บางคำอยู่ที่เสียงสระ เช่น ฟ้า บางคำอยู่ที่ตัวสะกด เช่น ปลิว บางคำอาจอยู่ที่เสียง
 วรรณยุกต์ เช่น โหย และบางคำอยู่ที่การลงเสียงหนัก โดยเฉพาะเมื่อคำนั้นไม่ใช่คำพยางค์
 เดียว เช่น ถนัด หลายคำอยู่ที่ส่วนประกอบทั้งหมดรวมกัน เช่น กระหน, รดง, คว่าง บางที่
 ส่วนประกอบของคำก็กำหนดซึ่งกันและกัน เป็นต้นว่า คำที่มีพยัญชนะก็เป็นตัวสะกดจะไม่
 เสียงจัตวาเลย เช่น จัก, รับ, โศค คำที่มีเสียงจัตวาก็มีเสียงยว และไปมีตัวสะกด หรือ
 มีตัวสะกดที่เป็นหน่วยเสียงก้องที่เป็นพยัญชนะนาสิก และอรรชสระเท่านั้น เช่น หา แสน ฉาย

ในทวาทศมาส คำบางคำแม้ไม่มีเสียงสูงแต่ให้ความรู้สึกในทำนองเดียวกับคำบางคำ
 ที่มีเสียงสูง เพราะความรู้สึกที่ได้นั้นขึ้นกับเสียงพยัญชนะหรือสระมากกว่าเสียงวรรณยุกต์
 ดังตัวอย่าง

1 ทวาทศมาส, หน้า 8..

2 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ฤดูเคื่อนเหลนพี	คุณอ อยู่นา
อกระอุเปลื่องปลิว	<u>พจนนกว่า</u> ¹
เห็นพลองเพี้ยโรจรอน	รุมอก พี่แม่
เจ็บจำวายเครงครยว	<u>พจนนกว่า</u> ²
ไกลสร้อยสาโรชเนื้อ	นวลลักษณ
อกหวาบินบนพราย	<u>พจนนกว่า</u> ³

"พจนนกว่า" ในที่นี้ให้ภาพพจน์ของความรู้สึกหวนไหวระส่ำระสายอย่างรวมตัวไม่คิดเมื่อพิจารณาคำแวดล้อมในบทเดียวกัน จะเห็นว่าความรู้สึกนี้ เป็นความปั่นป่วนที่เกี่ยวข้องกับความรุ่มร้อน และความเคลื่อนไหวชั้นสูงเบื้องสูง

เมื่อพิจารณาเฉพาะคำ "พจนนกว่า" "พจนน" หมายถึงอาการหรือความหวนไหวไม่สงบนิ่ง เคี้ยวนี้ใช้ในความหมายว่า หวาคกลัว เช่น พรันกัว พรันพริงหรือประหวั้นพรันพริงเสียง /พร/ เป็นเสียงควบกล้ำ เสียง /ร/ หรือ /ล/ ไม่ว่าจะปรากฏแต่คำพ้องหรือเป็นพยัญชนะกล้ำมักมีความหมายในทางเคลื่อนไหวอยู่แล้ว เช่น พลัด, พลัดพราก, พราย, เร, คลอย, เคลื่อนลิว, พราว, แพรว, รน, ลาน, เรว, เรง, รอน ๆ เป็นต้น ในตัวอย่างทั้งสามข้างต้นคำที่น่าหนา "พจนนกว่า" คือ "เปลื่องปลิว" "เครงครยว" และ "พราย" ก็เป็นคำที่มีเสียง /ล/ และ /ร/ กล้ำอยู่และมีความหมายในทางแสดงการเคลื่อนไหวหรือความปั่นป่วนเช่นเดียวกัน ส่วน "กว่า" แม่ /ก/ จะเป็นเสียงระเบิดไม่ก้อง แต่เมื่อผสมกับ /ว/ ซึ่งเป็นอรรชระและเป็นเสียงก้อง เสียง /กว/ ที่กลมกลืนกันจึงเป็นเสียงคัง "กว่า" ยังเป็นพยางค์เปิด คือไม่มีตัวสะกด เสียงสระซึ่งเป็นเสียงก้องและเป็นเสียงยาวทำให้ "กว่า" มีเสียงแค้นและทอด

¹ ทวาทศมาส, หน้า 24.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

อยู่นาน ประกอบกับเป็นพยางค์สุดท้ายของบาท ผู้อ่านจึงรู้สึกได้ถึงเสียงที่กังวานและแผ่หาย
ไปไค่นักเพราะไม่มีเสียงใดมาต่อ เสียงระเบิดทำให้นึกถึงความกระจายตัวอย่างรวดเร็ว
ในขณะที่ "พรนน" แสดงความปั่นป่วนอย่างยิ่งยวด "กว่า" ก็แสดงความแพร่หลายอย่างรวดเร็ว
และบางเบา คำที่นำหน้า "พรนกว่า" ในโคลงที่ยกมาแล้วนั้น นอกจากจะเกี่ยวข้องกับ
"พรนน" ดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังเกี่ยวข้องกับ "กว่า" ด้วย ดังนี้คือ

"เปลื้องปลิว" : "เปลื้อง" ในวรรณคดีแต่ก่อน หมายถึงความหมดไปสิ้นไป หรือทำให้
สิ้นไป เช่นในลิลิตพระลอ ว่า

ขับชอขอรราชเทียร	ทุกเมือง
ภาเลาพระลอเลื่อง	ทั่วหล้า
โอบบามพิตรเปลื้อง	ใจโลก
สาวหนุ่มทั้งเป็นบ้า	อยู่เพียงโหยหน ๑ ¹

"เปลื้องใจ" ก็คือทำให้ใจเคลิบเคลิ้ม หรือไม่รู้สึกตัวนั่นเอง "ออกกระอุเปลื้องปลิว" ก็คือออก
ที่รุ่มร้อนจนใจโลกลือปลิวไป ทำให้อกนั้นว่างเปล่า ในทวาทสมาส กวีใช้ "เปลื้อง" ซ้อนกับ
"ปลิดา" และ "ปลิว" ก็มีคือ

พิศวงพิศวาสขวนน	แขวนทรวง ฟ้า
ถนัดปลิดาปลิวเปลื้องใจ	จากเจ้า ๒

"ปลิว" และ "กว่า" ก็มีนัยเดียวกัน "ปลิว" มีเสียงใกล้เคียงกับ "ลิว" และ "ลิว" ที่ได้
วิเคราะห์มาแล้ว เสียง /ว/ ซึ่งเป็นพยัญชนะท้ายของ "ปลิว" รับกับเสียง /ว/ ซึ่งเป็น
พยัญชนะต้นของ "กว่า" "เปลื้องปลิว พรนกว่า" ในตัวอย่างแรก และ
"เครงครว พรนกว่า" ในตัวอย่างที่สองมีลักษณะสอดคล้องของพยัญชนะในทำนองเดียวกัน

¹ ลิลิตพระลอ, หน้า 6.

² ทวาทสมาส, หน้า 18.

ในตัวอย่างที่สาม "อกหวาบินบนพราย พรนกวา" "หวา" มีเสียงใกล้เคียง "กวา" มาก และเมื่อพิจารณาความหมายก็ตรงกันอย่างประหลาด เพราะ "หวา" มีนัยแสดงความอ้างว้างว่างเปล่าของใจหรือที่เรียกว่า ใจหิว หรือใจหาย ในทวาทศมาส "อกหวา" มีที่ใช้ในความหมายนี้หลายแห่งดังนี้

ก.	กระหนอกแห่งกระ	ทิวโหย
	คลดุคฺคฺยแควรร	หยอนไต้
	ปลาแปลนไปดวงงโอย	อกหวา
	ยางยุงยงยงงไค้	คฺจหมาย ๆ ¹
ข.	รยมทรอมทรโหมคหมาย	เอกา
	อกหวาหวงหวงคาย	บไค้
	ทุงทองทองกินปลา	ทองไฝ่ ฝนนา
	ออกอฺกรองรยมไต้	ออกโอย ๆ ²
ค.	รยมครวญสวาทไต้แหบ	न्हนนาง
	กามกระออกกาม	ก้าไต้
	บนนทบนนทฺนาง	อกหวา แลวแฮ
	จรวจรคหาววานไต้	แมมา ๆ ³

ในข้อ ก. และ ข. "อกหวา" จะเป็นลักษณะเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกับความขาดแคลน "โหยหา" อย่างใกล้ชิด ในตัวอย่าง ก. กวีกล่าวถึงใจที่ทรนทรายแหบจะแตกทำลายดังที่ไขคำว่า "แควรร" คำนี้มีปรากฏในวรรณคดีอื่นในความเดียวกันนี้ เช่น

¹ ทวาทศมาส, หน้า 29.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

๑
 ความบังเอิญประหลาดจิต ไม่นั่นคิดก็โศกา
 กอดแกวชนิมรฐา ฤดีคืนอยู่แค่นั้น ๑¹

ความบังเอิญประหลาดจิตแรงจนรู้สึกความหวือวลึกลงไปจน "หย่อนไส้" (ในข้อ ก.) ในข้อ ข. "อกหว่า" มีความสัมพันธ์กับความ "ตรอมตระโหมคหมาย" อยู่ "เอกา" "หมาย" และ "เอกา" แสดงความอ้างว้างเดี่ยวดาย "เอกา" และ "หว่า" มีเสียงทอดยาวเหมือนกัน ในบาทที่ 2 ของโคลงนี้ กวีซ้อนคำ "หว่า" กับ "หวงงหวงง" เสียงพยัญชนะต้น /ว/ ซ้ำกันถึงสามครั้งเช่นนี้คล้ายจะทำให้เป็นเสียงสะท้อนของความว่าเหวและโหยหา

ในข้อ ค. ความรอนระอุหยิ่งลึกลงไปจนถึงไส้ ดังกวีก็กล่าวว่า "กามกระอุอกกามกำไส้" กวียังกล่าวถึงเสียงระเบิดประทุ "ผาง" อย่างทันทีทันใดของจรวดที่พุ่งเป็นลำลิ่วขึ้นไป "จรวดหว่า" เสียงระเบิดดังทำให้กวีผู้กำลังพะวงอยู่กับการ "ครวญสวาทให้" (ในบาทที่ 2) ตกใจจนขวัญกระเจิง จึงเห็นว่า "อกหว่า" เป็นคำแสดงความรู้สึกทำนองเดียวกับ "กว่า" ใน "พรนนกว่า" คืออาการใจหายวูบ เมื่อออกหว่าหรือพรนนกว่า จึงคล้ายกับว่าใจลิ่วลอยไป ในอกจึงอ้างว้างว่างเปล่าโดยไมทันรู้เนื้อรู้ตัว น่าสังเกตว่า "ผาง" และ "พรนน" ไซ้พยัญชนะต้น ที่เป็นเสียงระเบิดเสียงเดียวกัน คือ /พ/ "พรนน" มี /ร/ ผสม /ร/ เป็นเสียงรว /พร/ จึงมีเสียงดังรวไกลเคียงกับเสียงระเบิด "พรนน" ก็แสดงความรู้สึกที่แสดงความแตกทำลาย ในอกอย่างกระทันหัน ความรู้สึกเช่นนี้มักจะเกิดสืบเนื่องโดยทันทีกับความบังเอิญอย่างรุนแรง เช่นเสียงประทุของจรวดซึ่งทำให้เรานึกเห็นภาพจรวดที่พุ่งขึ้นสูงแล้วแตกกระจายไปรอบทิศ บางทีกวีก็แสดงภาพพจน์ของการแตกทำลายของจิตใจควบคู่ไปกับสภาพของสิ่งที่คล้ายคลึงกันที่มองเห็นได้จากสิ่งแวดล้อม เช่น

¹ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, "บทพากย์รามเกียรติ์, ภาพยนตร์นางลอย," แบบเรียนวรรณคดีไทยเล่ม 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (พิมพ์ครั้งที่ 15; พระนคร : องค์การค้ำชูรสภา, 2514), หน้า 83.

ฤดูเดือนสี่ชนน	มาคด แมฮา
ตรศโททรครยม <u>แคยนน</u>	<u>ควาคิน</u>
ที่นี้จำรัสบน	บงงเมฆ
<u>อกแผนผอมตรอมหวัน</u>	<u>หว่าแค</u> ๑ ¹

ความเป็นป่วนอย่างรุนแรงที่ประทุขึ้นจนใจวับหวิวหายเช่นนี้ อาจสืบเนื่องมาจากความผิดหวังอย่างไม่คาดคิด เช่นในตนฤดูฝนเริ่มไถนานั้น ก็กล่าววว่า

เคื่อนทรยมร่ำไห้	ภาววาย
ยามยอมชนบทถื่อ	ทองหลา
ชงชวัชโบกโบยปลาย	งอนงา
คิควากรกวกกษา	แลนตาม

ทนนรงบิชนอง	รยมชรด
หิวกระหนรนกาม	<u>พรนนกวา</u>
ชวัชงอนโบกโบยสด	ลิวดี
กรไชกรหน้าหนา	ไชนองนาไถ

โคลงบทต่อไปนี้ทำให้เห็นว่า "พรนนกวา" "หว่า" และอกใจที่ "ชาคชวัช" จน "ชวัชปลิว" นั้น คือลักษณะอาการอย่างเดียวกันนั่นเอง

จกกลกรรเกดแกว	กรองมาลย
โอภาสพนมพพรพวง	<u>พรนนกวา</u>
เพี้ยเพ็ชรพิยสถาน	<u>แคห วาแฮ</u>
รมโรครอนอกชา	<u>ชาคชวัชวัชปลิว</u>

¹ ทวาทศมาส, หน้า 43.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

3. อิทธิพลของข้อบังคับทางจิตลักษณะเรื่องรูปวรรณยุกต์

เมื่อพิจารณาคำต้นลักษณะ ทบาทศาสตร์ต่างเป็นโคลงซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่บังคับกับรูปวรรณยุกต์เอกและโท แต่รูปวรรณยุกต์และเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยอาจไม่ตรงกันเสมอไป วรรณยุกต์รูปหนึ่งอาจเป็นเครื่องหมายแทนเสียงต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวรรณยุกต์รูปนั้นปรากฏที่พยางค์ซึ่งมีลักษณะหรือส่วนประกอบต่างกัน เป็นต้นว่ารูปวรรณยุกต์โทที่กำกับบนอักษรกำกับที่กำกับบนอักษรสูงหรืออักษรกลางก็จะแทนเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน เช่น มา เป็นเสียงตรี ผ่าและป่าเป็นเสียงโท ข้อบังคับเรื่องรูปวรรณยุกต์จึงไม่ได้บังคับเสียงวรรณยุกต์อย่างตายตัวเท่าใดนัก เช่น "พรนกว่า" อยู่ในที่บังคับรูปวรรณยุกต์เอกและโท ก็อยู่ในวรรคหลังของบาทที่สอง แต่ทั้งสองพยางค์นี้มีเสียงวรรณยุกต์โทอย่างเดียวกัน ในบางที่ซึ่งบังคับรูปวรรณยุกต์โท คำนั้นอาจออกเสียงวรรณยุกต์ตรีก็ได้ เช่น เนื้อ, ล้วน, แฉง คำตายหรือคำที่ประสมกับสระเสียงสั้นไม่มีตัวสะกด¹ และคำที่ประสมกับสระใด ๆ ที่มีตัวสะกดเป็นเสียงกัก (แมก กค กข หรือเสียง /ก/, /ค/ และ /ป/) ที่อนุโลมให้ใช้แทนคำที่มีรูปวรรณยุกต์เอกกำกับหรือคำเอกก็อาจมีเสียงโทหรือตรีก็ได้ เช่น เพท, โลก, ราช เป็นเสียงโท นิส, (กา) มิส, (อาศว) ยช เป็นเสียงตรี นอกจากนี้ในตำแหน่งที่ไม่บังคับกับรูปวรรณยุกต์ กวีก็อาจใช้คำที่มีเสียงสามัญ, เอก โท ตรี หรือจัตวา ก็ได้

อย่างไรก็ดีข้อบังคับเรื่องรูปวรรณยุกต์ดังกล่าวแล้ว ก็มีผลต่อการเลือกเพี้ยนถ้อยคำ และมีส่วนสัมพันธ์กับความรู้สึกและภาพพจน์ที่แสดงโดยคำแต่ละคำหรือกลุ่มคำในวรรคหรือในบาทของโคลงอยู่ในขอบเขตที่แคบ กังจะได้อธิบายต่อไป

¹ การศึกษาทางภาษาศาสตร์ ถือว่าในภาษาไทยในพยางค์ที่ลงเสียงหนัก พยางค์ที่มีสระเสียงสั้นจะมีเสียงกักเกิดขึ้นของว่างระหว่างเส้นเสียง (glottal stop) เป็นตัวสะกด.

ข้อบังคับของโคลงคันทวีไช้แต่งทวาทศมาส¹ ระบุให้ใช้คำที่มีวรรณยุกต์เอกตามลำดับสี่แห่ง คือ คำที่สองในบาทที่สอง คำที่สามและคำที่เจ็ดในบาทที่สาม คำที่สองและคำที่หกในบาทที่สี่ ให้ใช้วรรณยุกต์เอกควบคู่กับวรรณยุกต์โทสองแห่ง คือ คำที่สี่และห้าซึ่งเป็นสองคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทที่หนึ่ง และคำที่หกและเจ็ดซึ่งเป็นสองคำสุดท้ายของบาทที่สอง และยังคงบังคับคำโทอยู่ที่คำที่สี่และห้าหรือสองคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทที่สี่¹ ข้อบังคับเรื่องนี้มีผลให้กวีมักใช้คำไทยในตำแหน่งดังกล่าว เพราะคำไทยเท่านั้นจึงจะมีรูปวรรณยุกต์เอกหรือโทกำกับอยู่ ส่วนคำยืมจากภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร ซึ่งยกย่องกันว่าเป็นศัพท์สูงนั้นมักไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ เช่น สโรช, นุช, สวาท, จ่างาย, รลุง, เขนย, ข่างื่อ เป็นต้น เมื่อกวีต้องใช้คำไทย ก็คัดเลือกพื้นคำไทยที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจและภาพพจน์ได้อย่างประสพผลสำเร็จ

ต่อไปนี้จะไต่ถวาทถึงคำที่อยู่ในตำแหน่งที่บังคับวรรณยุกต์เอกตามลำดับ และคำที่อยู่ในตำแหน่งที่บังคับวรรณยุกต์เอกและโทคู่กันตามลำดับ

3.1 คำที่อยู่ในตำแหน่งที่บังคับวรรณยุกต์เอกตามลำดับ

คำไทยในตำแหน่งนี้อาจมีความหมายในตัวเอง หรือมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำแวดล้อม เช่น

เตรียมนึราศแก้ว	ไกลนาน
ฟ้า <u>เพื่อ</u> ครรรชิตหมอง	หมน <u>ห</u> เศรา
ร่า <u>เพอ</u> ยร่าพาธาร	ไหล <u>หลง</u>
สวรรค์อนัน <u>ทร</u> อนเรา	ชวย <u>ตร</u> อม ๖ ²

¹ ในทวาทศมาสมีหลายแห่งที่กวีใช้คำโทคำเดียว คือคำที่ห้า ส่วนคำที่สี่บางที่ก็เป็นคำตายหรือเสียงสามัญ.

² ทวาทศมาส, หน้า 11.

เดือนทรงยมร่ำไห้	ถาววย
ยาม <u>ยอม</u> ชนบทถือ	ทองหล้า
ธง <u>วัช</u> โบกโบยปลาย	งอน <u>ง่า</u>
ศิ <u>ควา</u> กรววกกษา	แลนตาม ๆ 1

ในโคลงแรก "เฟื่อง" แสดงภาพของฟ้า "ครรชิต" "เฟื่อง" มีความบังถึงความเคลื่อนไหว "หลง" เมื่อชอนกับ "ไหล" เป็น "ไหลหลง" ก็ทำให้รู้ว่าไหลลงมาจากที่สูง เป็นสายตึกกอกันไม่หยุดยั้ง

ในโคลงที่สอง "โบก" แสดงภาพธงที่เคลื่อนไหวไปมาในที่สูง "โบย" ที่เขวมาชอน ทำให้เห็นน้ำหนักแห่งการเคลื่อนไหวนั้น "ง่า" รั้งกับ "งอน" ซึ่งให้ภาพปลายธงที่อ่อนไหว ปลิวพลิ้วเป็นเส้นโค้งและเชิดขึ้น "ง่า" ให้ภาพความเชิดนั้นเหมือนจะเชิญชวนหรือท่าทายเป็น เคนอยู่ "แลน" เป็นกริยาสำคัญในบาทที่ดี

บางที่กวีใช้คำ ๆ เดียวกันในที่บังคับคำเอกในโคลงบทเดียวกัน เช่น

กรจบมทศไต้	ธาศรี สากยแธ
หัตถ์บงคมพุ่มไฉน	เดื่อค้อย
บวงสรวงสุมาดี	นานไฝ่ สมแธ
เดือนไฝ่หาละห้อย	ไฝ่เห็น ๆ 2

"ไฝ่" ในที่สามแห่งนี้ คล้ายจะย้ำความปรารถนาที่แยกออกเป็นสามประการ คือ "ไฝ่สม" "ไฝ่หา" และ "ไฝ่เห็น"

บางที่การใช้คำซ้ำกันในที่บังคับเอกก็เป็นการซ้ำเพื่อเปรียบเทียบ เช่น

1 ทวาทศมาส, หน้า 11.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

เคื่อนสามสาโรจนอง	นางคยว
อกกระอุทรวงซาร	เนตรยอย
เคื่อนคดฝายนุชกลยว	กดมสู มาแม
เคื่อนเรงไกลนุชคดอย	เรงคลา ฯ ¹

คำที่ปรากฏในตำแหน่งบังคับวรรคยুক্তเอกมักมีความหมายและเสียงเด่น เช่น

อสุร เทเวศทาว	เทเวนทร มากแฮ
จกทหวาจิตศรมจม	จอมเจ้า ²

พิศวงพิศวาสขวนน	แขวนทรวง ฟ้า
ถนคเปลวปลิวเปลือองใจ	จากเจ้า
ทฤษฏีดงแลควง	คาวคาช
ถนควาเคื่อนควงเหนา	หนุมสมร ฯ ³

จรลิลลิวดีจระ	ลบบแข แขงนา
แขแขงชคคหวงแหน	แมไว
เลงเคื่อนกีสคแด	ลิวดี แลวแฮ
เคื่อนสว่างคือไตไต	โลกนี้หายโถม ฯ ⁴

¹ ทวาทศมาส, หน้า 17.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

เสาโคมสรวาสราคชิน	แหวนถวาย
ใจที่แหวนขวัญจง	ไปมวย
ไฟกามกำเคาคาย	คกคควาย คยวแม
นุขบแรมรอนควย	ที่เลอย ๆ ¹

พิศเทพีโพชแกม	เปรมปราง
ทรวงกำกรมกลหนาม	สยบไส
พลแพนรอนรำฉวาง	แหนแห
เรงรนนลุดลาญใหม่	ดาวทรวง ๆ ²

โคลงอีกบทหนึ่งซึ่งจะยกมาต่อไปนี้ ก็จะเป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่ง

จร เจ็บอกถ่าออน	เซอยทิพ ชายนา
กายนิพนรผอมผิว	สราคนือ
เพราะอรลิวลิวลิบ	ลิวลี แลวเฮ
เคื่อนถงคาณเชื้อ	แมฉายลองโค ๆ ³

ในข้อ 1.2.2 ของบทนี้ ผู้เขียนโคลงดาวถึงการซ้ำเสียงพยัญชนะต้นที่อาจซ้ำเสียงสระหรือตัวสะกดหรือไม้กัโ (ซ้ำบางส่วนของคำ) "ลิวลิวลิบ ลิวลี" ก็อยู่ในลักษณะนี้ เมื่อพิจารณาเสียงวรรณยุกต์ "ลิว" เป็นเสียงสูง-ตกเป็นเสียงที่แตกต่างจาก "อร" ที่มาข้างหน้าซึ่งเป็นเสียงระดับ "ลิว" เป็นคำแรกในบทและในบาทนี้ที่แสดงอาการโลดแล่น เราจะเห็นว่าในสามคำนี้คือ "ลิวลิวลิบ" "ลิว" มีเสียงเด่นกว่า "ลิว" เมื่อเปรียบเทียบกัน ส่วน "ลิว" กับ "ลิบ" นั้นพอ ๆ กัน เรามักใช้คู่กันเป็นลิบลิว "ลิว" ที่แทรกอยู่ระหว่าง "ลิว" กับ "ลิบ" ในที่นี้ช่วย

¹ ทวาทศมาส, หน้า 27.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

แสดงจังหวะการเคลื่อนไหวกำลังดำเนินรุดหน้าอยู่ทุกขณะ "ลิวลิบ" และ "ลิวลี" มีเสียง
 ลอกัน "ลี" อยู่ในตำแหน่งท้ายวรรคก่อนจะถึงคำสร้อย จึงเคนพอ ๆ กับ "ลิว" ในวรรคหน้า
 เหมือนกัน ส่วน "ถงง" เป็นเสียงต่ำระดับ ทั้งพยัญชนะต้นเป็นเสียงระเบิดที่มีลมหายใจผสม
 ค้วย จึงเป็นเสียงที่ค่อนข้างหนักแน่น "ถงง" มีความหมายที่ทำให้นึกเห็นความประชิดจู่โจม
 อย่างทันใด

อย่างไรก็ตามคำที่บังคับวรรคแยก อาจใช้คำตายแทนได้ จึงมีบางแห่งเป็นคำยืม
 ที่อาจจะไม่ใช่คำพยางค์เดียว ในกรณีนี้คำเค้นอาจเป็นคำอื่นที่ไม่บังคับรูปวรรคแยก หรือบังคับ
 รูปวรรคแยกอื่นก็ได้ เช่น

ปักชีเสาวเรชฉวน	ภาคัพท
สวนบภาเดอยกรยม	ก่ากาง
โอ้แกวนิราลัับ	ลิวลี แลวเออย
แสนพิทคไพขวาง	ชวยซิง ๆ ¹

ในบาทที่ 3 นี้ เป็นคำในตำแหน่งบังคับวรรคแยก แต่ นี้ เป็นพยางค์ต้นของ
 "นิรา" ซึ่งเป็นคำยืมที่มีสองพยางค์ นี้ เป็นพยางค์แรกที่ประสมสระเสียงสั้น ไม่มีตัวสะกด
 ไม่ลงเสียงหนัก มีเสียงวรรคกุดสามัญหรือเสียงกลางระดับ เสียงที่เค้นในบาทนี้ คือ
 "โอ้" ซึ่งอยู่ต้นวรรค เป็นสระเสียงยาว มีเสียงวรรคกุดโทหรือเสียงสูง-ตก จึงฟังเหมือน
 เสียงโอดครวญที่ตั้งอยู่ "ลัับ" เป็นคำที่อยู่ท้ายวรรค และเป็นเสียงสูง ให้ความรู้สึกใจหาย
 รับกับ "ลิวลี" ในวรรคหลัง

ในบาทที่ 4 พิ ใน "พิทค" ก็เช่นเดียวกัน วรรคแรกของบาทนี้มี "แสน" เป็นคำ
 ต้นวรรค "แสน" ประสมกับสระเสียงยาว เสียงวรรคกุดจัตวาหรือเสียงต่ำ-ขึ้น ทำให้
 รู้สึกคล้ายเสียงคร่ำครวญอย่างวังเวง "แสน" จึงเป็นคำเค้นในวรรคนี้

¹ ทวาทศมาส, หน้า 8.

3.2 คำที่อยู่ในตำแหน่งที่บังคับรูปวรรณยุกต์เอกและโทคู่กัน

คำที่อยู่ในตำแหน่งนี้ คือคำที่ขึ้นและหาของบาทที่ 1 และคำที่หกและเจ็ดของบาทที่ 2 คำที่สี่ของบาทแรกอาจเป็นส่วนหนึ่งของคำยืมที่มีสองพยางค์มักเป็นพยางค์หลังของคำยืมนั้น และเป็นคำตายหรือเป็นคำยืมที่มีพยางค์เดียว แต่คำที่หกและเจ็ดของบาทที่ 2 มักเป็นคำไทยทั้งสองคำ ดังตัวอย่าง

รวมลิตพิเศษชอย	ชีวหา
รณคี่คิชกาม	<u>กอเกอ</u> 1
สมุทโรฆเรศราง	แรมหิน
รุษคี่คาลณีน	<u>ไผ่เต่า</u> 2
ฤาเอกกอสนเนื่อ	นงคนช
เจ็บจ่างายทรวงธ	<u>หลมลม</u> 3
สุรียงควรวกฟ้า	เท็คโพยม
แสงรพีพรรณณีน	<u>พอคฟ้า</u> 4
ปฤถพีพิโยคพื้น	ทรวงธ
ณิธราธารคาล	<u>ปนนควย</u> 5
ทินกรจรแจจแจม	หาวหน
ธารนทีชลหาย	<u>หาคแห่ง</u> 6

-
- 1 ทวาทศมาส, หน้า 3.
 - 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.
 - 3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.
 - 4 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
 - 5 เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.
 - 6 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แสนบางบึงหวายแห้ง พาสกร์ไทรครึ่ง	เหมูก ปนนหวาย ¹
คระหน่าร้องคระ คลดวนเจ็บแตกดาง	โหยหา สวาทนา ชาคชว้า ²
ทนงชบไชนอง หิวกระหนรงาม	รยมชรุก พรนกว่า ³
ท่าคินลยมลอบกล้า ชงซอนไกลใจปอง	กดินนุช แถถา ชาคชว้า ⁴
อัมพรมวลเมฆคล้าย เซงชาชลโชรหมอม	คลงงฝน แมฮา นำหลา ⁵
ศรมุกขไมยมาสแตม ศรีสมรรกโชยทรู	ทรูทรจ ทรยบท่า ⁶
ผีพายพลไปล่น้ำ ฉายฉากพายพลป้อ	ปลิวโบ แบงนา ปนนคว่าง ⁷

-
- 1 ทวาทตมาส, หน้า 9.
 - 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.
 - 3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.
 - 4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.
 - 5 เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.
 - 6 เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.
 - 7 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ฤดูอาศวน <u>หน้า</u> ขอนอรุณคี	นงหา <u>ชาคชา</u> 1
เห็น <u>น้ำคละคลง</u> คลาย คุ่มคองอาเปรนเป	ไยนา <u>แมฮา</u> <u>ดงบา</u> 2
อกชดคลา <u>แกลว</u> แผน หญานานองตรอมตาย	ปฤพิ <u>คำเตี้ย</u> 3
กงทรเอน <u>ฝาย</u> ฝน ก้อรนาควงใจ	เวหา <u>ทรวง</u> 4
ฤดู <u>เดือนสี่</u> ชน ตรุศโรทรคมแคนน	มาคล <u>แมฮา</u> <u>ควาคิน</u> 5
ทศน <u>ช</u> เกอยกาย <u>เกล้า</u> ใจปนปลิวไฟหาง	ศรศรี <u>ละลิ่ง</u> 6
โอ <u>หฺล</u> ฟ้า <u>ขึ้น</u> ฟัก โหนทุเรรัตนแสง	บุญบง <u>แมฮา</u> <u>สองไส้</u> 7

-
- 1 ทวารศมาส, หน้า 25.
 - 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.
 - 3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.
 - 4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.
 - 5 เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.
 - 6 เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.
 - 7 เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

วรรคหลังของบาทที่สองนี้มีเพียงสองคำไม่มีคำสร้อยและแม่จะเกี่ยวเนื่องกับวรรคแรก ก็ยังมีเว้นวรรคไม่ติดต่อกันเลยที่เดียว จึงมีความโดดเด่นอยู่ในตัวเองที่ระทมความรู้สึกของ ผู้อ่าน และเนื่องจากคำไทยหน่วยคำหนึ่งมักมีพยางค์เดียว คำที่ปรากฏในตำแหน่งนี้จึงมัก ประกอบด้วยหน่วยคำสองหน่วยคำ เช่น คาวคิน ละลิ่ง ซาคซว่า คำเตี้ย หลมหลม กอกก้อ พรนนกว่า เป็นต้น การใช้คำซ้ำหรือคำซ้อนเช่นนี้ทำให้มองเห็นความรู้สึกและภาพ- พจน์ได้ลึก เพราะคำทั้งสองคำต่างขยายความและเสริมซึ่งกันและกัน แต่ละคำมักเป็นหน่วยคำ อิสระมีความหมายในตัวเอง (ยกเว้นเมื่อเป็นคำซ้ำเพียงบางส่วน) เช่น "เตี้ย" แสดงสภาพ ที่มองเห็นว่าไม่สูง "คำ" แสดงสภาพที่เห็นได้ และยังมีความหมายในทางความรู้สึกว่าคอยไม่มี คำไม่มีความหมาย เช่นที่ซ้ำว่า คำตอย "คำเตี้ย" จึงแสดงทั้งสภาพที่เห็นควยตาและทัศนคติ ของกวีตลอดจนอารมณ์สะเทือนใจในเวลานั้นได้พร้อมกัน คำที่บังคับเอกโทนี้ แยกจากวรรค ที่หนึ่งออกมาโดดเด่นจึงทำให้มีน้ำหนัก เราจึงเห็นว่าวรรคหลังของบาทที่สองนี้มักจะทำหน้าที่ ขยายหรืออธิบายความของวรรคแรกของบางเคียวกันให้ชัดเจน หรือถ้าเป็นความต่อเนื่องกัน เช่นวรรคหลังแสดงอาการของวรรคแรก ความรู้สึกและภาพพจน์ก็จะมาอยู่ที่วรรคหลังเป็นส่วน ใหญ่ เช่น "พาสูกรีไตรครึ่ง ปนนหวาย," "ฉายจากพายพลมือ ปนนคว่าง," "แสงรพี พรรมเป็น ฟอกฟ้า," "คลควนเจ็บแฉกลาง ซาคซว่า เป็นต้น

คำสุดท้ายซึ่งบังคับวรรคยুক্তโท ในบาทที่ 2 นี้มักจะมีเสียงหนักกว่าคำที่บังคับวรรคยুক্ত เอก ซึ่งอยู่ข้างหน้า หรือไม่ก็มีเสียงเท่ากัน โดยปกติ คนไทยเมื่อกเสียงคำสองพยางค์มักลง เสียงหนักที่พยางค์หลัง ในวรรคหลังของบาทที่สองนี้ก็เช่นเดียวกัน คำหลังมักเป็นสระเสียงยาว เช่น "พรนนกว่า," "จำหลา," "ปนนคว่าง," "คำเตี้ย" หรือคำหน้าเป็นสระเสียงสั้นไม่ลง เสียงหนัก คำหลังลงเสียงหนักและมีตัวสะกด เช่น "ละลิ่ง" ในกรณีที่ลงเสียงหนักเท่า ๆ กัน เสียงวรรคยুক্তของคำหลังจะเด่นกว่าคำหน้า คือ คำหลังมักเป็นเสียงสูง เมื่อคำหน้าเป็นเสียง สูง-ตก หรือเสียงต่ำระดับ เช่น "ตรยบฟ้า" "ฟอกฟ้า" หรือคำหลังเป็นเสียง สูง-ตก คำหน้า เป็นเสียงต่ำระดับ เช่น "ซาคซว่า," "สองไล่," "คาวคิน" เป็นต้น

คำสุดท้ายของบาทที่สองนี้ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทที่สี่ซึ่งเป็นคำบังคับ โทเช่นเดียวกัน คำสองคำที่ส่งและรับสัมผัสกันนี้มักมีเสียง และความหมายเด่น กังค้วอย่าง

<u>ทินกรจร</u> <u>แจ่ม</u> <u>แจ่ม</u>	<u>ทาวหน</u>
ธารนทีชลหาย	หาคแห่ง
อกรยมนิราจล	เจ็บจาก กนหนา
รอนยิ่งทินกร <u>แจ่ม</u>	จวบก็ลป ๑ ¹

ภาพพจน์เคนในบทนี้ คือดวงทินกรที่สว่าง "แจ่ม" และ "แจ่ม" ลอยเกินอยู่ในท้องฟ้าอันกว้างขวางหาขอบเขตไม่ได้ ("ทาวหน") "ทินกร" หรือผู้กระทำวันให้ความรู้สึกถึงความเจิดจ้า "แจ่ม" และ "แจ่ม" ทำให้มองเห็นความเจิดจ้านั้นชัดขึ้นและแสดงความว่างเปล่าของ "ทาวหน" ให้เห็นเคน ในบาทที่สอง ความว่างเปล่าของท้องน้ำบนแผ่นดินจน "หาคแห่ง" เป็นภาพพจน์ที่รับกันอย่างเหมาะเจาะ "ธารนทีชล" ให้ความรู้สึกถึงความชุ่มชื้นเย็น แก่ "หาย" แสดงถึงความสูญเสีย ความเสียดายอวรณ์ "หาคแห่ง" เป็นสภาพภายหลังการสูญเสีย คือความเปล่าเปลี่ยววังเวงหตุ ในบาทที่สี่ก็ใช้คำ "แจ่ม" อีกทีหนึ่ง "แจ่ม" แสดงความสว่างจากความแจ่มของดวงทินกรทำให้เห็นความโล่งโปร่งของท้องฟ้าที่ปลอดเมฆ และทำให้น้ำแห่งแผ่นดินในเวลาเดียวกันนี้ ความสว่างแจ่มนี้เองที่เป็นตัวชี้หรือย้ำความว่างเปล่านั้นให้เห็นปรากฏอยู่เฉพาะหน้านั้น ราวจะเป็นเครื่องหมายของเวลาสิ้นกัปป์กัลป์ ความสว่าง "แจ่ม" และความว่างจน "แห่ง" จึงมีความสัมพันธ์กัน แม้วา "แจ่ม" จะทำให้รู้สึกถึงความปลอดโปร่งแจ่มใส แต่ "แห่ง" แสดงความแลงอย่างนาห่อเหี่ยว ความรอนของอาทิตย์เป็นเครื่องชี้ความสูญเสียของสรรพสิ่งในเวลาสิ้นกัปป์เหมือนความรอนรนเร่าในอกใจวิถีที่ "นิราจล" เป็นเครื่องชี้ความสูญเสียในความรัก

คำที่อยู่ท้ายวรรค นอกจากจะมีความหมายเคนแล้ว ยังอยู่ในตำแหน่งที่เสียงจะทอดยาวไปได้โดยไม่ต้องมีเสียงคำอื่นมาคอยันตี เพราะเมื่อหมดวรรคหนึ่งผู้อ่านก็จะหยุดอยู่ขวงหนึ่งในตัวอย่างต่อไปนี้ก็เช่นเดียวกัน

¹ ทวาทสมาส, หน้า 7.

ไตรภุคทองสีร้อน	รนอก
โลกประชากร	<u>หลอหลม</u>
รอนรมราศพันพก	แสนสวน
ไตรกำเคาคาคคม	แตกทรวง ๑ ¹

"หลอหลม" และ "คม" ทำให้รู้สึกถึงความปั่นป่วนอย่างเรารอน และเมื่อเทียบระดับเสียง "หลอหลม" และ "คม" ก็มีเสียงเด่นกว่าคำอื่นในบาทเดียวกัน

กงหรร เอนฝ่ายณน	เวหา
กอรนนชาควงใจ	<u>ทรอน</u>
มารศรีวานิกา	ควงพราก ไปแฮ
เจ็บบึงเพลงกรรม <u>ตอน</u>	แตกทรวง ๑ ²

ความรอนในอกเพราะนางจากไปมีมากยิ่งเสียกว่าถูกเพลิงกรรมตอนจนทรวงแตกทำลาย เพลิงกรรมเป็นเพลิงที่มีอำนาจรุนแรงอย่างไม่มีอะไรเทียบเท่าหรือลบล้างได้ จึงเท่ากับเป็นอำนาจจลัดล้มหัตถ์จรรยซึ่งแม่จะมีมูมาจากรมเกาแต่ชาติปางก่อน แต่ก็อยู่นอกเหนือความรูของมนุษย์ธรรมดาที่จะสืบสาวไปใ้ประจักษ์แน่นอน กรรมเป็นสิ่งที่ติดตามตัวอยู่ตลอดเวลา "รอน" และ "ตอน" มีความสัมพันธ์กัน เพราะ "รอน" เป็นภาวะที่ไม่อยู่นิ่ง ความรอนเป็นพลังงานที่มีกำลังเคลื่อนที่เร็ว และผานตัวกลางใดแทบทุกชนิด "ตอน" ทำให้นึกถึงความได้ประจักษ์คิดค้นจนหมคทางสู้อย่างมุ่งจะทำลายล้าง ความรอนก็แผดเผาให้เปลี่ยนสภาพ หรือเผาฉาญทำลายล้างสภาพเดิม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ทวาทศมาส, หน้า 7.
 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

โคลงอีกสี่บทต่อไปนี้ก็เป็นตัวอย่างของคำสุดท้ายของบาทที่สอง ซึ่งส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทที่สี่ว่ามีเสียงเค้น และให้ความหมายสำคัญในโคลงเช่นเดียวกัน

เจ็บจำวายแหวพราก	พลคคแคว ฟีน่า
ฤาเทพไพศณลง	แม <u>ย</u>
ไตรฤทธิบเล็งแคว	ไตรโลก นั <u>ถา</u>
จำพร่อนรณ <u>หว่าย</u>	โศกศัลย ๗ ¹
ฤดูเคื่อนสี่ชั้นน	มาคด แม <u>ฮา</u>
ตรุศไตรครยมแคยนน	คว <u>าคิน</u>
ที่นี้จำรัสบน	บงงเม <u>ช</u>
อกแผนผอมครอม <u>หวิ้น</u>	หว่า <u>แคว</u> ๗ ²
โหยเห็นกรระอุ <u>ไอ</u>	ศยรเส โส <u>ค</u> แคว
หลักหลักไบนายาม	ค <u>ลุม</u> ค <u>ลุม</u>
มลักเห็นนิมนว <u>ลเน</u>	ไน <u>ย</u> เน <u>ศร</u>
กามกรระหายโ <u>หย</u> ก <u>ลุม</u>	เก <u>ล</u> อ <u>น</u> แ <u>คว</u> ๗ ³
ครรรชิกรัชนิ <u>ฟ้า</u>	เพ <u>็ด</u> โ <u>พ</u> ย <u>ม</u>
วายุโอบพรุ <u>ณ</u> เป <u>น</u>	เม <u>ฆ</u> ก <u>ลุม</u>
ชี <u>สา</u> มุง <u>ใจ</u> โจ <u>ม</u>	จ <u>ร</u> จ <u>อม</u> ใ <u>จ</u> น <u>า</u>
ในเม <u>ฆ</u> อัน <u>ค</u> ล <u>ุม</u> ค <u>ลุม</u>	โ <u>บ</u> ม <u>า</u> ๗ ⁴

1 ทวาทศมาส, หน้า 42.
 2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.
 3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.
 4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.